

NEMZETI
NŐNEVELÉS

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE.

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

XXIV. ÉVFOLYAM.

1903.

VII. FÜZET.

Szeptember.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA

TARTALOM.

	Lap
I. Egy tüneményes művész nő, VIDÉKY APOLLONIA (Első közlem.)	313—321
II. Az Erzsébet Nőiskola tanulmányútja. —a.	322—326
III. Emlékkő egy tanítónőnek. P. K.	327—329
IV. A polgári jogok és kötelességek ismertetése a polgári leányiskolában. RELKOVIC MIRA	330—334
V. Tornavizsga a lányoknál. HAJTMAN ETELKA	335—337
VI. Leányiskolai számtanításunk. SCHULTZ IMRE	338—345
VII. Leányiskolai értesítők. S. J.	346—351
VIII. Nőnevelési szemle. Deák Ferencz emlékezete. — A magyar egyetemeken kitüntetett nőhallgatók. — A nők gazdasági oktatása érdekében. — Spanyol látogató az Erzsébet Nőiskolában. — A magyar nőtisztviselők egylete. — Az olasz nők tevékenysége. — Veres Pálné szobra. — A vakokat gyámolító orsz. Egyesület.	352—357
IX. Irodalom. Filozófiai írók tára. S. J. — Póznán Jolán: Magyarok és Balkán-szlávok. —n —a. Beküldetett.	358—360

Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s az iskolákat és egyesületeket, melyek folyóiratunkat járattják, hogy az előfizetési pénzeket egyenesen kiadóhivatalunkba (István-út, Erzsébet Nőiskola) sziveskedjenek küldeni. A közvetve beküldés által az ügy is csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat díjtalanul csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk. A folyóirat régi évfolyamai tetemesen leszállított áron kaphatók a kiadóhivatalban.

A „Nemzeti Nőnevelés“ megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a „Nemzeti Nőnevelés“ czime alatt a VI. ker. állami polg. iskolai tanítónőképző intézetbe (István-út); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénne Stetina Ilona szerkesztőhöz (VI. ker. Bulyovszky-utca 28. sz.) küldendők.

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXIV. ÉVFOLYAM.

1903. SZEPTEMBER

VII. FÜZET.

EGY TÜNEMÉNYES MŰVÉSZNŐ.*

Marie Bashkirsteff, az orosz-francia festőnő élete és egyénisége már régóta nagy vonzerőt gyakorolt rám. Mert vázslatos az az orosz-francia leány égő ámbiciójával és minden értelmi elemből vegyített lényével. Előtünik és mi hamar megint tova siklik, mint a hullócsillag, tűzsávot rajzolva a női jelenségek egén. Rendkívül szép, előkelő születésű, gazdag, minden tehetséggel pazarul felruházott leány, ki csillogó adományain fölül gondolkozni tud, szeret, kit elméje, megfigyelő mélységénél fogva, arra úgyszólván rákényszerít. Néhány képe Luxembourgban, négy könyve az olvasók kezében és bájos arcképe a kezünkben. Ez az alak, ez az arc, ezek a kutató szemek, mind a teremtés külön mesterművei. Nem kellett neki egyéb, mint a megjelenése, hogy feltűnést keltsen és minden szemet magára vonjon. Hogy keressünk-e benne fajkülönbséget mert orosz, nem tudom. A tökéletes szépségnek nincsen hazája. Mindenesetre egy kicsiny csoda lehetett: szőke, szürkeshemű, hajlékony, nőies gömbölyűsége teremtett, apró keze, lába, finoman előkelő, rendkívül elegáns és különös. Oroszországból magával hozza az eredeti különszabású körvonalakat, miket azokban az erős tehetségű szláv nőkben találunk, kik akár a társadalomban, akár a politikában olyan erélyesen tudnak fellépni. — Megvan benne az egész elkényeztetettség, a mit a családi bálványokban oly gyakran találunk. Családját kénytelen mindenfelé magával hurezolni, mit világos, átható eszével kicsinyesnek, sőt nevetségesnek talál. Azok az orosz kacabájkás, örökké teázó, cigarettás lusta szár-

* A Huszár-Ujlaki festőiskolában tartott felolvasás.

mát hölgyek, kik oly sajátságos vegyületei az európai műveltségnek és az ázsiai ösztönöknek. Tudnak meghunyászkodni, tombolni, nagy tetteket mívelni és tétlenül heverve nézi a világ folyását, egyetemre járni és teljesen a szerelemnek élni, bigott lenni és a nihilizmust terjeszteni. — A Bashkirtseff családban az asszonyok jelentéktelenek, Máriának terhére vannak, az ő szemében karrikaturák, kik nyomasztó szeretetükkal agyonfárasztják, kiket nevetségesnek talál és gyakran türelmetlen szeszélylyel leráz, mint a nemes pej a rossz lovast. De ő kötve van hozzájuk, nem bír szabadulni, — ez a panasza egész naplóján keresztülhúzódik. Az előítéletek egész raja, a családi kötelék, az akkori illemfogalmak, a vagyoni viszonyok, mind hozzájuk csatolják ezt a tüzeslelkű gyermeket, ki tizenöt éves korában már kész asszony.

Folyton utaznak. Páris, Nizza, az orosz birtok, Bécs, Spanyolország, a fürdőhelyek, a hova a szegény fiatal beteget mindig küldögetik. Ilyenkor magukkal cipelnek minden fölösleges nénit, ölebecskét, madarat és száz meg száz utitárgyat. Ennek a különé kis leánynak olyan ruhakészlet kell mint egy divának. Mielőtt még festeni tanult volna, az öltözködés mesterségét úgy üzi, mint valami képzőművészetet. Saját alakját tanulmányozza, hideg megfontolással látja annak minden szépségét, hibáját, körülhatolja mint a szobrász. A tükör elé áll és kémleli megjelenésének báját, vonalait, kiemelendő előnyeit. Ő maga érti legjobban, miben rejlik különös varázsa, mi tökéletes rajta. Így a ruházkodás nála teljes kompozíció, és ha sikerül, önmagáról mondja: «úgy néztem ki mint egy angyal» vagy «egy királynő». Természetes, hogy ruhája egyéni, saját lényének megfelelő, művészi és azért feltűnő. Szereti a fehér színt és az aranyat, a redős szabást és a puha kelméket, mert ez jól illik az ő harmatos, bájos üdeségéhez. Egyáltalán tudja magáról, hogy különös, — ezt fokozni kívánja naiv önteltséggel és azért is törekszik eredetiségre. Nem csupán nagy adományai hajtják, hanem a vágy elütni a többitől és ez teljesen sikerül is ennek a rendkívül érdekes kis hölgynek, a ki egy tökéletes dámához illő modorú. Családjá a férjhezmenetelre dresszirozza és ő korának szülöttje, abban

nem talál lealacsonyítót. Remélik, hogy valami különösen előnyös házasságra lép és ő szívesen engedi át magát ezeknek a nagyvilági üzelmeknek. Ez nála nem csupán számítás és nagy állásra való vágyakozás, hanem az ő leányos lelke telve van a «nagy» esemény előre érzett mozzanataival. Neki úgy tetszik, hogy életének beteljesülése a szerelem lesz, ez fatuma, reménye, epedő várakozása és nagy csalatkozása, melyben forrongó ifjú lelke annyira belebonyolódik, hogy lesz belőle énekes, festő, író, a tökéletesség egy gyönyörű költeménye, csak hogy szíve vágyait elnémítsa és mert őt a szerelem, fekete földünk e tündérsugára nem tétezi édes, várvavárt boldogsággal, önmagának teremt egy királyságot, melynek koronáját saját fejére rakja, mely homlok azonkívül egy láthatatlan töviskoszorút visel.

Ennek a tüneményes nőnek mindenre lévén hajlama, a vas szorgalma párosul tehetségével, nagy tudást alkot magának. Feljegyzí, hogy nevelésébe nem tudtak rendszert vinni, különben csodává fejlődött volna. Már gyermekkorában maga csinálja meg tantervét tanáraival, kik rendkívül korai érettségét ámulva bámulják. Olvassa a latin, görög, francia klasszikusokat, aztán a mindennyelvű modern sorozatot. Először is leányos foglalkozásra megy; hárfázik, játszik a mandolinon, különösen Nizzában, a hol körülötte minden poézisre késztetí; táncol mint egy bajadér, magában jár mindenféle fantasztikus magántáncot, gyakorolja mozdulatainak kecsességét. Fölfedezi a hangját, saját maga kíséri mindenféle hangszeren és ez a hang mint egy fuvola, lágy, csengő, édes, hajlékony és szenvedélyes kifejezésre képes. Ébrednek a hiresség utáni olthatatlan vágyai, — énekesnő akar lenni, a tömegben uralkodni, tomboló tetszést aratni. Ezzel együtt kezdődik végzetes sorsa; tragikus korai vége előre vetí sötét árnyékát. Párisban felkeresi az ének mesterség nagyjait. Megjelenése, hangja, ízlése mesésen könnyű felfogása azokat mind elragadja. Biztosak benne, hogy mindent elérhet, a mit ő maga csak akarni fog, a mit később festő mesterei is egyhangulag állítanak. Tűzes hévvel hozzákezd a komoly tanuláshoz, mert ő semmit sem űz félig. Mestere akar lenni a koloraturának, a bel kantónak, benső és szellemes

előadása minden dalt újjá teremt, viz ő minden énekbe valamit a saját gazdagon zengő lelkéből, brilláns eszéből; énekel mint a csalogány oly édesen és annyi tudással, mint egy kész művész. Mesterei bámulják a gyors haladást. Óra hosszat gyakorolja szép organumát a hangszer mellett, mit szintén mesterien kezel és álmodik nagy sikerekről, babérról, egy tapsoló világ bámulásától, Szegény gyermek! Hányszor fogjuk még mondani halkan és fokozatosan, hol lemondással, hol lázadással, mert az ég ugyan pazar volt, midőn őt megteremtette, ráhintette összes adományait, de összes gyötrelmei is ránehezettek erre a szép szőke gyermekleányfejre. Számára minden foglalkozás tövist rejt, mert az ő sorsa elejétől fogva tragikus. Megismerkedik a szent igyekezet minden keserves fiaszkójával, mint az igazi művészlélek szenved leírhatlan kinokat, — a tökéletlensége, vas szorgalmú munkájának gyakori hiábavalósága határtalan vergődő szenvedéssel tölti el. Oh, a ki mindenben a legmagasabb fokot akarja elérni, szüntelen alább szállni látja nagy tervezését, alkudozni kénytelen a kérlelhetetlen fatummal. Megtörténik, a mitől a szíve majd ketté szakad, — hangja fátyolos lesz, felmondja a szolgálatot és kezdődik a kalváriajárás orvostól-orvoshoz. Torokbaj, kezelés, kimélet és minden szorongó tapasztalat, a mi oly fájóan hat az énekesnőre, a ki érzi, hogy hangjának érces kincse veszendőben van és bánkodó szomorúsággal arra a meggyőződésre jut, hogy semmi sem tartja vissza ezt a tovatünő büverőt, legféltettebb talizmánját, melylyel az embereket meg tudta indítani. Ezzel a regenspálcával akarta kivívni a tapsokat, melyekre oly forrón áhítozott.

Gyógyulni Rómába megy. Róma örökös szerelme tárgya. Ha ő neki kedvese volna, oda vinné magával a szent kupola elé és a leáldozó naphoz fordulva, tenné le neki az örök hűség esküjét. Ah Róma! sóhajtja változatlanul, és Rómán kívül nincsen város. — Itt belekeveredik a nagy társaságba, melynek ő rangjánál fogva született tagja. Minden szalonban kitűnő, körüludvarolt alak. Válogatott izlése, érett szellemessége, sugárzó szépsége itt is méltó bámulatot kelt. Folytatják vele a magasrangú partiefogásokat. Egy római kardinálisnak grófi rokona ki van szemelve

férjnek. Azalatt ő maga a szíve ébredését lesi, várja a megremegtető szólamot, beléhallgat saját lelkébe, a honnan oly sóvárogva felszólítaná az édes kincset; várja a szent szerelmet, mindig várja. De az ő éles szemével megfigyeli azoknak a férfiaknak semmis voltát, kicsinyes versenytársi fogásaikat, gyöngé erkölcsi lényüket. Marie, a ki a férfiában keresi a bálványt, kinek ő szívesen tudna imádó alattvalója lenni, — látja a gyarlóságot, sőt az olasz férfiakban, ama római, léha társaságban gyakran a hitványságot. Egyszer leírja naplójában milyen szeplőtlennek kellene lenni annak az embernek, kit ő választana; — hogyan tudna ő például szeretni valakit, a kinek — tyúkszeme volna. Végtelen keservvel telik meg ifjú várakozó szíve, ideált keresni indult és helyette megtalálta a félembert, a számító, kötekedő, csekély műveltséggel bíró gavallért, ki korántsem igazi gentilhomme. Itt ugyan valami apró regényféle játszódik le a kiszemelt hőssel, de ő azt későbbben mindig pirulva rösteli, mert a hős érdemetlen volt. Megy csalódásról-csalódásra, míg új megnyugvást keres a művészetben.

Naplója feljegyez minden gondolatot, minden csöpp érzést. Ez a leány úgy okoskodik, mint egy kész tapasztalt férfi. Mindent lát, mindent ért, de nem tud mindent megbocsátani. Az ő csalódott ifjúsága sir, jajgat, tépelődik. Jogát érzi a boldogságra, de a lehetőséget nem. Neki a világ egy puszta, a melyben bolyong, keresve a megváltást az üdvezülést. — Nincs az a nap, a melyen feljegyezni valót ne találna. Élesen megfigyeli az eseményeket, az embereit saját szívének elményeit és bár életmódja gazdag és változatos, mégis benső élete fakasztja a sok-sok virágot: elmés eredeti erejüknél fogva meglepő gondolatokat, új, teljesen modern eszméket. Analizise, bonczoló reflexiói bámulatos éllel bírnak, a gondolatok menete szokatlan, mint az ő egész lényé. Lan-kadatlan szellemi munkája kiterjed mindenre; mindenre van találó, jellemző kritikája és mindenütt megtalálja azt, a mit mellette senki sem lát, mert nálánál mindenki rövidebblátó. Ez a kiváló szellemek tulajdonsága, hogy kiteremtik nekünk a dolgok különös voltát, gazdagítják lelkünket az új eszmékkal, megmu-

tatják, hogy semmi sem egyszerű a nap alatt, hogy minden dolgnak, mint a jól kiköszörült nemes kőnek, megvan az ezer facettája, s hogy a kezünk forgásától függ annak a sokoldalú ragyogása, fényessége. Marie Bashkirtseff volt olyan szerencsés drágakő-forgató, ki a sugarakat éleszteni tudta, még a holtak, élettelennek látszó dolgokban is.

Marie Bashkirtseffet tulajdonkép és főképp mint írótk kellene jellemezni, de őt csodálatosan inkább mint festőnt emlegetik. Ezt a képességét utoljára, mint e helyen legfontosabb tulajdon-ságát szeretném jellemezni és végeznék vele előbb, sajnos röviden, mint írótk egyéniséggel. Jól lehetne róla egy könyvet írni, jobban, mint ilyen tömötten összeszorítani életrajzát annak, ki oly sok fölényes vonással bírt. E szűk keretben csak kivonatban lehet adni a par excellence érdekes művésznőnek ismertetését, mert hisz művésznő volt minden ízében, valójának minden párányában; akármit is tett, művészi volt az. Megjelenni, öltözködni, beszélgetni, énekelni, írni vagy festeni, minden cselekvése, életének minden szokása a művészi létre vall. Telve van művészettel, akár tollal, ecsettel vagy vésővel dolgozik. Azért azt hinném, ha életben marad, mégis írótk egyénisége domborodott volna ki legjobban, annál inkább, mert azt az örökös ádáz harcot a színnel nem bírta volna ki, ha csak a szobrászatra való erős hajlama nem mentette volna meg. Könnyen, elegánsan, grációzan ír, és a mi felmaradt utána, az a négy könyv, rendkívül gazdag minden tekintetben. Halála után még újabb naplótöredéket adott ki a család elég önmegtágadással. Az anyja sohasem szünt meg síratni egyetlen leányát, azt a ritka meteort. Ott maradt, a hol leánya működött, híressé vált és síremléket emelt neki úgy, a hogy ő maga leírta. Festményeit oda ajándékozta a Julianiskolának, a Luxembourgnak, csak hogy szerencsétlen gyermekének neve, dicsősége világos maradjon az utókorban.

Legtartalmasabb bizonyára az, a mit leveleiben, könyveiben ad. Ismeretes, hogy huzamosabban levelez Moupasant-val, ki levelei után azt hiszi róla, hogy férfi. Majd gorombáskodik vele, döllyfösködik; merészen sérti nőiségét, aztán megint kétkedik

benne, hogy nő, végre ismeretségre hívja fel, a minek Bashkir-seff nem tesz eleget. Ez a két ember a francia századvégi forradalom markáns alakjai. A leány, ki feszélyezve türi a társadalom félszégeit, ki világosan érzi, hogy ettől mihamarabb szabadulni kell; a férfiú, ki túlmerészen minden béklyót leráz magáról mint egy szilaj türelmetlen csikó: némileg ugyancsak megtestesítik az akkori sok *décadence* mozgalmat, mert noha Mária tisztalelkű nő, mégis a korszak, melyben él, nyomot hágy szelleme alakulásában. — Föltűnő, mennyire termett a politikára. Bárhogyan siesen munkájával, mert ő azt mindig lázasan hajtja, időt szakít magának Versaillesbe menni, a hol a parlament üléseit tartja. Rauherval, III. Napoleon miniszterével, gyakori találkozásai vannak; prince Loulon halála izgatott gyászba ejti, fellobban az angolok ellen, nem győzi őket vádolni, hogy ezt a rájuk bizott életet oly könnyelműen halálba ejtették. Mikor egyszer azt mondják neki, hogy az orosz cárt megölték, holthelvány lesz és majd elájul, pedig csak ügyetlen tréfát üztek vele. Párisban, Rómában élénken politizál a nagyokkal, nyomban szeretne cikkeket írni és Oroszországban látja a szabadság siralmas elmaradását. Mindenről ír, mert írni neki életszükség és oly könnyű biztonsággal veti oda találó megjegyzéseit, hogy bármilyen diplomatának becsületére válnának; ítélete átható határozott és férfias észre vall. Például azt mondja: «A régi kormányformák a haladásnak és intelligenciának merő megtagadása. Az én köztársaságom felvilágosodott, udvarias, arisztokratikus, egyéni.» A köztársaság az egyetlen dolog, a mihez köti magát ép úgy, mint a két nem közötti szellemi egyenlőséghez. Nála nem a milliomos, sem a proletár, hanem a nőben az ember kívánja természetes jogait. Második hazáját, Franciaországot nem becsüli, csak szereti. Komoly erkölcsi dolgokban sohasem mond jót felőle, ellenben azt, hogy bájos ország, a hol véletlen uralkodik, de hogy nem kell benne keresni sem az igazán komoly kormányt, sem a nagy tettekben érelyes embert vagy szerelmi házasságot, mert nem lehet több ciniz-mussal házasítani mint Franciaországban. Az igazi művészetet az isteni ihletet is megtagadja tőle, megjósolja, hogy soha világ-

életükben nem fogják a franciák megteremteni azt, a mit az olaszok és a németalföldiek. Párisról mondja, hogy anti-artistique. — Ott irigylí Mme Adámot, kinek oly döntő szava jutott a politikában. Ilyen befolyásról álmodik ő is, mert ő mindenben uralkodásra hivatva érzi magát. A házasságban hercegné akar lenni, a művészetben csillag, a szellemvilágban vezér. És mindezt elérte volna, ha oly korán sirba nem dől. Különben is sokban hamvasztotta őt lelkének folyton égő láza, álmainak lehetetlenül nagyratörő volta, tevékenységének szakadatlan láncolata. Képes tíz-tizenkét órát feszesen dolgozni naponta. Olvasmányai a rómaiak története, Plutarch, Titus Livius, Aristophanes, Herodot, Xenophon, különösen az Epictet, Homer, Platon.

A halált mindig emlegeti, tudja hogy fiatalon hal meg, mert többször mondja: «ez így nem tarthat.» Érti szenvedélyének romboló hatását, tudja hogy ezt halandó ki nem bírja. «Huszonkét éves koromban vagy híres vagy holt leszek». Sok jelben látja a közelgő halált. «Három gyertya ég nálam, ez halált jelent». — Addig is úgy dolgozik két kézzel, mintha megteremthetné egymaga az örökkévalóságot és mindent úgy végez, mintha egy hosszú életen át akarná élvezni acélos szorgalmának gyümölcsét. Szegény gyermek! Valóban mélyen sajnáljuk, bámuljuk, követjük érdekes feljegyzésein keresztül, és ha végeztünk vele, egy drámát éltünk át, a művészi szenvedések és a korai érthetetlen brutális halálnak gyilkos drámáját. Négy könyven át kesergünk vele, mert ritkán van alkalmunk újjongni. Erős minden erkölcsi dologban; szeret egyedül lenni, ha sír; azt mondja: később mindig megbánjuk, ha valaki könnyeinket látta. Ha orvoshoz megy, nem nevezi meg magát, a teljes valót akarja megtudni. Sokat szidja szegény orvosokat, kik őt gyógyítani nem tudják és egyébként arról panaszkodnak, hogy a legfegyelmetlenebb beteg. Szenved gége-, fül- és tudóbajban, a mi összefüggésben egymásután megöli a hangját, hallását, életét. Szívszaggatóan sítatja a hangját, de soha olyan keserű panasz nem tört ki egy lélekből, mint az övéből, mikor észreveszi, hogy hallása csökken. Milyen kifejezéseket talál ő erre a mardosó kínra! Nem hallani az erdő zugását,

a bűgást, csicssergést, a levelek zörgését, a zenében az isteni pianót, a távoli összharmoniát, a bámulók halk hódolatát. Ő a csevegés mestere, elfogult lesz, mert néha az összefüggést veszti, körülveszi magát rokonaival, hogy azok takarják a hiányosságot és szenved leírhatlan kínokat. — «Én meg fogok halni, mindig mondtam, az Isten nem adhatta meg a mire szükségem volt, a mit könyörögtem tőle, hát halálra hív.» De ő nem nyugszik bele, neki semmiben sincsen megnyugvása, szenvedélyes, rebellis és ezer kérdő jajt küld fel az éghez, a hol az Istent nem találja, midőn kétségbeesetten keresi. Sajátságos vegyülete a valóságosságnak, sőt babonának és a hitetlenségnek, de valójában pogány minden szokásos vallásgyakorlata mellett, görögösen pogány. Imádkozik, de nyomban kételkedik és mindig kér magának valamit; ha az nem teljesül, istentagadóvá lesz, a mi igazi szláv vonás. Hitetlensége különben határozottan nagy vonásokkal bír.

Budapest.

Vidéky Apollónia.

(Folytatjuk.)

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANULMÁNYÚTJA.

Az Erzsébet-Nőiskola tanári testülete és növendékei a lefolyt szünidő alatt nagyobb szabású tanulmányútat tettek, mely tanulmányútjokban dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter úr erkölcsi s részben anyagi támogatásának örvendhettek.

Az utazás nehézségei, mint ilyen nagy útnál természetes is, jelentékenyek voltak ugyan, de a programmot azért szerencsésen és jelentékeny intellektuális sikerrel valósították meg. Négy nagy európai kulturállam területén fordult meg a 19 tagból álló társaság. A tanulmányútban, melyet dr. Lázár Gyula tanár vezetett, a kinek szakavatott és fáradságot nem ismerő tevékenysége biztosította elsősorban a nagy út sikerét, részt vett maga az intézet igazgatója, Lázárné Kasztnér Janka is. A vezetés figyelve kiterjedt úgy a földrajzi, mint történelmi, archeologiai és etnografiai, valamint a közgazdasági viszonyokra is, és nem mulasztotta el a tengerek és idegen országok természetani és természetrajzi viszonyainak megfigyeltetését sem, s a mennyiben a rendelkezésre álló idő mellett lehetséges volt, az általános kulturai és művészettörténeti tényeket is tanulmánytárgyává tette.

A tanulmányútra fordított öt hét alatt látták és megismerték: Délitáliát Napolitól egész Cap-Spartiventóig; Szicilia szigetét Cataniától Palermóig; továbbá Málta szigetét, Felső-Itáliát a Rivierával, Genovától Nizzáig; Délfranciaországot Marseillevel, végre Spanyolország éjszakeleti felét: Barcelona és Valencia végpontokkal. Többször hosszabb kirándulást is tettek történelmi emlékek vagy művészeti remek felkeresésére.

A tanulmányútról, melyre még visszatérünk a társaság

egyik tagjának úti naplója alapján a következőben adunk vázlatos ismertetést.

«Fiuméből kiindulva, 34 órai tengeri út után Bariban, Apulia fővárosában állapodtunk meg először. Megtekintettük őskeresztény és norman emlékeit; pezsgő, délies élettől duzzadó köztereit, kertjeit és vásárcsarnokait. A délies várakat és szokások megismerése kellemes kezdetül szolgált főként a társaság fiatalabb tagjainak.

Az otrantói szorosban áthaladva ismét 34 órai tengeri utazás után a Joni-tengert átszelve, a messinai klasszikus szorosba hajózva elértük Messina városát, mely alkalommal először tárult fel előttünk az Aetna megragadó fenségében, tájképi és délies növénypompájában. A gyakori földrengések Messinát megfosztották klasszikus emlékeitől, inkább modern jellegű város színezetével bír. De dómja és több középülete sok értékes látnivalót nyújtottak. Temetője, délies vegetáció között, gazdag szobrászati építészeti remekekben.

Messinából kirándultunk a klasszikus, úgy festői fekvése, valamint nagybecsű antik maradványai által felülmulhatatlan szépségű Taorminába. A 40 kilométernyi utat vasuton tettük meg Giardini állomásig, a középtengeri flóra dúsgazdag világában citrom, narancs és pálmaligetek közt; jobbról az Aetna lábánál haladtunk el, míg balról a Jóni-tenger s a calabriai hegyek festői alakzatai kötötték le figyelmünket.

Messinából Malta irányában hajóztunk tovább. Reggio érintésével az Aspremonte lábánál, mindig Szicilia keleti partja hosszában haladtunk tovább, a déli átlátszó világítás pompájában még fenségesebben tündöklő Aetna alatt, melynek festői körvonalait csak Syrakusa klasszikus földjén túl veszítettük el szemünk elől.

Malta érdekes föld, minden növényszegénysége és afrikai jellegű éghajlata mellett. Óriási erőitesei megdöbbennek, de ragyogó kék ege és tengere és a pezsgő-nyüzsgő zajos népelet, csakhamar kibékítenek. Mindenütt jól eső rend, tisztaság, fegyelmeztség az angol közigazgatás kitünőségét dicséri. A társaságot

itt Nohen lovag, osztr.-magyar főkonzul halára kötelező figyelemmel fogadta és ritka vendégszeretetével halmozta el. Fényes nyaralójában Clarke angol főkormányzó családjával, a katonai főparancsnokkal és más kitünőségekkel ismerkedtünk meg.

További 14 órai tengeri út után ismét Szicilia szigetén Catania egyetemi város kikötőjében vetettünk horgonyt, közvetlenül az Aetna lábánál. Catania a szó szoros értelmében lávaváros, melynek tömegén épült s melynek anyagból épültek templomai s díszes és tágas utczái. Fényes korzója, talán a világ legszebb perspektívájával, egyenes vonalban az Aetnára tekint. Cataniából tettünk kirándulást az Aetna krátereinek határán fekvő Nicotosiba, az ikerkráter, a Monte Rossi tövéig.

Messina érintésével a Scylla és Charybdis átszelésével 14 óra alatt Palermóba, Szicilia és a Lipari szigetek közt hajózva. A helyén geniusz, a homerosi költészet szelleme kísért e szép utunkban. Palermóban reggel kötöttünk ki, a norman-arab-gót szellem sajátos keveréke aranyozza be ezt a szép és pompás várost, melynek hatalmas, várszerű dómjában alussza örök álmát Imre magyar király neje, II. Alfonz aragoni király leánya Constanzia, ki később a hatalmas Staufen császár II. Frigyes neje volt. Mély meghatottsággal állottunk a sokat hányatott királyné hatalmas szarkofágja előtt.

Palermóból a hét kilométernyire fekvő Monrealeba rándultunk ki, mely pompás dómjával és csodálatra méltó kolostorromjaival, oszlopos keresztfolyosójával a norman-arab építészet bámulatra méltó emlékeivel dicsekedhetik.

Palermóból pompás időben 18 órai hajózás után érkezünk Napoliba, melynek csodás varázsát a művészet és természet remekei alkotják, melyek talán sehol sem találhatók ily remek összhangban. Megtekintettük, a mit az idő rövidségéhez képest lehetett s gazdag benyomásokkal hagytuk el az éjjeli órákban Napolit, hol a Vezuv háborgó kitörése és lávaömlése tette az utolsó perceket emlékezetessé. Visszatérőben megnéztük Pompéjít s egy feledhetetlen délutánt töltöttünk az ásatagok között.

Napoliból Genováig harminchat óráig hajóztunk részben vi-

haros tengeren; de Genova gazdagon kárpótolt bennünket a tengeren kiállott kellemetlenségeikért. Fekvésének és környékének szépsége, a hatalmas és életerőtől dagadó kikötőváros mozgalmas élete a mult idők nagy és felemelő emlékeivel. fölötte érdekessé teszik ezt a várost, melynek koronáját azonban a halottak birodalma, a csodás fekvésű és nagy művészi értéket rejtő *Campo santo*, a világ legszebb temetője képezi.

A híres Riviera fénypontjában, a szép Nizzában is töltöttünk egy érdekes és tanulságos délutánt; honnan áthajóztunk a hatalmas Marseillebe, Délfranciaország ezen nagy, zajos, tevékeny, gazdag és nagyon piszkos városába. Mindent megnéztünk, a mi bennünket vonzott; a *cannabière*, a marseilleiek büszkesége, a Longchamps, a restaurált szép román stílusú dóm, de mindenek felett a hatalmas mésszikkán emelkedő pompás Notre dame de la Garde, nagymértékben lekötötték érdeklődésünket.

Húsz órai hajózás után részben viharos tengeren áthaladtunk a hirhedt lyoni öblön és Spanyolország legnagyobb kereskedő városának, Barcelonának kikötőjében vetettünk horgonyt. Catalonia fővárosa mindnyájunkat meglepett belső és külső szépségeivel; hatalmas, fényes és pompás világváros, gazdasági, nemzeti és ethnografiai különlegességeivel. Sokat jártunk pompás utcáin és pálmákban, hatalmas platánokban gazdag sétányain. Barcelonából rándultunk ki vasuton az ötven kilométernyi távra fekvő Monserratira, ezen a költői regékben, legendákban és a történetben sokszorosan megörökített csodatevő kegyhelyre, hol a középkori keresztény mithosz szerint a szent Gral őriztetett.

Barcelonából 20 órai tengeri utazás után elérkeztünk utunk végpontjához, a pompás és regényes Valencia del Cid városába. Valencia valamennyi spanyol város közt leginkább megőrizte arab jellegét, mely kivált építészetében feltűnő. Élénk szép város egy gazdag hatalmas kert — a *huerta di Valencia* — közepén, öt kilométernyire a tengertől. Társaságunknak kedvezett a szerencse. Ideérkezésünk napján volt az idényben az utolsó *corrida* — bikaviadal — a hatalmas ezirkuszban. A spanyol nemzeti jel-

lemet és népeletet a legmegkapóbb oldaláról ismertük meg ezen alkalommal.

Valenciából 48 órai hajózás után, folytonosan heves északnyugati (mæstral) szél által ostromolva, ismét Marseillebe érkezünk, honnan gőzösünk a «Szent László» ugyanazon kikötők érintésével tette meg visszatérő útját Fiumébe. Genovában társaságunk egy része elhagyta a «Szent László»-t s Milanó és Venetia érintésével vasuton indult hazafelé, míg a másik része tengeren folytatta útját Fiuméba.

A nagy és szép út nemcsak minden tekintetben sikerült, hanem gazdag tapasztalataival, a látottak szépségével és sokszerűségével és tanulságos voltával megtermékenyítette a lelkeket és számos, egész életre szóló értékes benyomás megszerzését eredményezte, melyeket az idő jellemképző hatásukban mind értékesebbé fog tenni. Az út maradandó emlékeül az egyik tanítónő Pischl Iduna mintegy másfélszáz sikerült fényképfelvételt készített, melyek a becses ismeretek felújításának és továbbadásának hathatós eszközei lesznek.

Ha még felemlítjük, hogy utközben az osztrák-magyar konzulátusok mindenütt hálára kötelező szívélyességgel fogadtak és kalauzoltak s utazó társaságunk érdekeit minden tekintetben előmozdítani törekedtek; hogy a «Szent László» gőzös parancsnoka és tisztikara szíves előzékenységgel igyekeztek az utazás kellemetlenségeit elviselhetővé tenni, és végre, hogy az egész nagy úton senki komolyabban meg nem betegedett, sőt mindnyájan jó kedélyben és jó egészségben tértünk vissza: úgy kitünik, hogy utunk nem csak szerencsés, hanem jól vezetett és jól szervezett is volt, melyért a vezetőséget a társaság tagjai részéről őszinte és meleg köszönet illeti meg.

Budapest.

a.

EMLEKKŐ EGY TANITÓNŐNEK.

Az újpesti temetőben néhány hónapja, hogy felállítottak egy követ Gallauner Lujza emlékére. Rajta az elhunytnak relief-mellképe, előtte a hálás leánytanítvány virágot nyújtó művészi ércalakja. Beszédes emlék! Szinte megállítja és egy pillanatra leköti a sírok közt bolyongó idegent. Se lefelé fordult füstölgő fáklya, se arczát eltakaró géniusz, se hamvveder, se semmi más megszokott gyászrekvizitum nincs rajta. Szinte derűs kép a szomorúság helyén. Méltó azokhoz, a kik és ahhoz, a kinek állították. Gallauner Lujzához nem is lesütött szemmel és félénk szepegessel, hanem mosolyogva, a gyöngéd és elnéző fogadtatás biztos tudatában közeledtek tanítványai. A ki csak az iskola révén érintkezett vele és tudott felőle, méltán gondolhat rá most is azzal a derűs mosolylyal, melyet szinte állandóvá tudott varázsolni a gyermekarczokon, méltán hiheti, hogy a tanítónő útján rózsák teremnek és boldog az, kinek részéül jutott életét ezen a pályán megfutnia. Mert abban szerencsés volt a megboldogult, hogy munkáját úgy tudta végezni, mintha kedvét tölténé.

Bizonyára sok tanító kezén átment mindegyikünk, mielőtt az élet feladataihoz hozzáfogott. Ugyan akad-e néhány közöttük, a kire még most is szívesen gondolunk, van-e, kit még haló porában is dicsérve emlegetnek felnőtt, megemberkedett tanítványai? — Ha van, bizony azért jut még hosszú időn túl is eszünkbe, mert míg lelkünket művelé, a szívünkhöz is hozzá tudott szólni; mert szeretettel közeledett felénk és szeretetet, bizalmat tudott kelteni; végre mert a hangja, az arcza egész megjelenése és bánásmódja is megnyerő, lebilincselő, szeretetreméltó volt. A veleszületett és szerzett tulajdonságok szerencsés harmoniája teszi

a kedves tanítót, a kiért még évek mulva is lelkesedni tudnak tanítványai.

Ilyen lehetett G. L. is, hisz az a kő és érc, mely az újpesti temetőben néhány hónap óta emlékét hirdeti, még ha anyagi mértékkel mérjük is, azt jelenti, hogy volt tanítványai közül sokan és szívesen emlékeznek rá. — Valóban ilyen is volt: kedves tanító. Erről nemcsak a tanítványok tesznek vallomást a neki állított síremléssel, hanem vallomást tettek Újpest városának polgárai is, midőn áthelyezésekor marasztása kedvéért maguk közül a legtekintélyesebbeket küldték közbenjárókul; vallomást tett a r. kath. egyháztanács, mikor neki ingyen dízsírhe-lyet engedett.

Tanítványok, szülők és polgártársak megtettek minden telhetőt, hogy G. L. elvegye derék munkájának a köztiszteletben nyilvánuló nemes jutalmát. Ez a tisztelet gyűjtötte össze f. é. jun. 3-án Újpest színe-javát annak az emlékkőnek leleplezésére, melyet volt tanítványai maguk közt való gyűjtéssel és egy nagy-szabású, valóságos társadalmi esemény számba menő hangverseny jövedelméből emeltek. E szép kitüntetésnek közel húsz esztendei lelkes tanítói működés teszi háttérét és az elhunytak egyéni ki-válósága adja magyarázatát.

G. L. 1880-ban lépett először oktatóként az iskolába Kispest-en, de már a következő tanévet Újpesten kezdte meg, hol néhány év mulva a szülők több oldalú sürgetésére és hivatalos megbízás alap-ján Anna testvérével együtt arra vállalkozott, hogy elemi iskolát végzett növendékeikkel kísérletképen megkezdik a polgári iskola első és második osztályát. E kísérlet volt első csirája az ország legnagyobb polgári leányiskolájának, melynek 12 osztályába je-lenleg 500 tanuló jár. Tíz évig rendes tanító, hat évig igazgató volt G. L. ebben az iskolában. Hivatalos tiszte mellett végzett szí-vesen minden más közmunkát, melylyel a társadalom és egyesület, élet ismertebb egyéneit megtisztelni és egyuttal terhelni szoktai Mindenütt kedvelt, a tucatból kiemelkedő tagnak tekintették; tudását, tapintatát, izlését mindenütt méltányolták. Működésének utolsó évében kellemetlen zavar és békétlenség támadt a tanító-

testületben, mely az osztályok számával évről-évre nőtt a nem mindig hivatásuk magaslatán álló tagokkal. E soká húzódó vizsály végén, bár magatartásának korrektsége minden téren és minden illetékes forum előtt nemcsak bebizonyult, sőt dicséret szóval ki is emeltetett, 1899 júniusában meglepetésszerűleg áthelyezték. A befejezett tényt Újpest városának legrokonszenvesebb tüntetése, a legtekintélyesebb polgárok és úrasszonyok kérelme sem változtathatta meg. De másutt már nem teljesíthetett számottevő szolgálatot, mert alig pihente ki az áthelyezésével járó izgalmak hatását, midőn végzetes betegség jelei mutatkoztak nem igen erős szervezetén és hosszú szenvedés után 1901 karácsony napján meghalt.

Az élet örömei közül alig ismert mást, mint a mit a teljesített kötelesség öntudata és a szülők iránti hálának aggkoruk gyámolítása által való lerovása nyújthatott. Nyugodjék békén!

Budapest.

P. K.

A POLGÁRI JOGOK ÉS KÖTELESSÉGEK ISMERTETÉSE A POLGÁRI LEÁNYISKOLÁBAN.

A legfontosabb pedagógiai elvek közül való az, mely a gyakorlati nevelést, az életnek való nevelést hangoztatja. Fontosságát korunk fel is ismerte már; minden újabb intézményen meglátszik, hogy ez az elv terjed legjobban, ez hódít magának legnagyobb tért a nevelésben. Hiszszük is, hogy ez az elv lassankint ki fogja szorítani az iskolából azt a sok feleslegest, mit a gyermeknek ma még tanulnia kell; de minek hasznát soha sem veszi, s melyek helyett praktikus, tényleg hasznos ismereteket fogunk jövőben a gyermeknek nyújtani. A gyakorlatiség elvének diadalát legjobban igazolja az, hogy újabb időben a természettudományok mind nagyobb és nagyobb tért hódítanak az iskolában s a humanisztikus tárgyak itt is ott is tetemes és helyén levő csonkítást szenvednek. A humanisztikus tárgyaknak is csak előnyükre válik, ha az értéknélküli és nem gyermekésznek való feleslegtől megtisztulnak. Így a nyelvek tanításában már nem úgy mint régebben a grammatikára, hanem az élő nyelvnek megtanulására fektetjük a fősúlyt. A szabályok betanulását, az untató elemzést, a társalgás, a mindennapi élet nyelvének megtanulása váltotta fel. A történelemből pedig már mindinkább elmarad az a sok felesleges mithologiai részlet, mely tényleg nem is polgári iskolába való, és a római császárság részletes tárgyalása, mely a sok császár nevének megtanulása és sorban való elmondása által annyi fáradságot és oly kevés hasznot okozott a szegény tanulóknak. E helyett ma már azt tanulják, hogyan készül az a pohár, melyből mindennap isznak, hogyan állítják elő azt a varrótűt, a mely a legszükségesebb használati tárgyaik

között. Bepillantanak a természet háztartásába, a vegyi élet titokzatos, bámulatos alkotásaiba, megismerik az állatvilág csodálatos sokféleségét és a természettan törvényeinek legfontosabbjait, szóval ma már a polgári leányiskolai tanulók igen sok oly dolgot tanulhatnak a tetmészettudományi, mennyiségtani, humanisztikus és művészeti tárgyak körében, melynek az életben lépten-nyomon gyakorlati hasznát vehetik.

De azért még mindig sok a javítani való. Így pl. a polgári leányiskola egyik nagy hibája az, hogy növendékei jóformán semmit sem tanulnak a magyar állampolgár jogairól és kötelességeiről. Sietek megjegyezni, hogy nem kívánom sem a polgári leányiskolát új tárgygyal terhelni, sem a történelmi órák számát e czélból szaporítani; csak azt óhajtanám, hogy illesszük bele e tárgyat a többi tárgyak keretébe ott és úgy, a hogy azt a körülmények megengedik, illetve a hogy azt a tárgyak természete megkívánja. Tagadhatatlan, hogy a hat elemi osztályt járt növendék sokkal többet tud erre vonatkozólag, mint a négy polgári iskolai osztályt végzett tanuló. Sehogysem tartom ugyan helyesnek, hogy az elemi iskolában mint külön tárgyat tanítják az «alkotmánytant», de viszont szeretném bevinni a polgári leányiskolába azt a sok jót és hasznosat, mit annak keretében tanulni lehet, természetesen elhagyva a feleslegest, a szükségtelent. Nem is «alkotmánytant» kell tanulnia a polgári iskolai növendéknek, hanem nagy vonásokban meg kell vele ismertetni mindazon jogokat és kötelességeket, melyeket neki mint a magyar állam polgárának tudnia kell, először mert az hazafias kötelessége, másodsor pedig azért, mert azok ismerete reá nézve rendkívül fontos, mert megtanítja őt egyrészt állampolgári jogával élni, másrészt állampolgári kötelességeit teljesíteni.

Igaz, a történelmi órákon rendszerint kiterjeszkedik a tanító a magyar alkotmány alaptörvényeire is; a vérszerződésre, Szent István és Kálmán király törvényeire, Mátyás igazságszolgáltatására, a pragmatika sanctióra, de annál kevesebbet hallanak a növendékek 1848 és 1867-es törvényekről, arról pedig már semmit sem tudnak, hogy hol és hogyan szolgáltatják nálunk az

igazságot, mi tulajdonképen a kir. törvényszék, kir. tábla vagy kuria, hogyan hoznak Magyarországon törvényt stb.? Bár mennyire fontos is mindezek tudása, talán még szükségesebb azon kérdések ismertetése, melyek a magánjog körébe tartoznak. E szempontból nézve az a nevelés-tanítás, melyet a polgári leányiskola nyújt, igazán számba sem jöhet. Lehet, hogy e tárgynak régebben nem tulajdonították azt a fontosságot, melyet az méltán megérdemel, de korunk, mely a nőnevelésben is az életnek való nevelést, a jellemfejlesztésben az önállóságra, a határozottságra való törekvést hangoztatja, felismerte e tárgy fontosságát s kellőképen tudja azt méltányolni. Akár a családnak, akár önálló pályára neveljék a nőt, szüksége lesz egyfelől arra, hogy nemzete alkotmányának főbb vonásait ismerje, másrészt pedig, hogy a magánjog körébe vágó fontosabb, gyakran szóban forgó kérdésekkel szemben bizonyos tájékozottsággal rendelkezék. Mennyi kárt okoz az életbe lépő fiatal nőnek az a tájékozatlanság, mely nevelését minden, még a leggyakrabban előforduló kérdésekkel szemben is jellemzi. Hány, de hány fiatal asszonynak okoz keserves könnyeket, hogy épen semmit sem ismer a cselédtörvényből, s úgy szólván védtelen a cseléddel és cseléd-szerzővel szemben. Hány cselédnek érdeke kívánja, hogy anyagi és erkölcsi védelme szempontjából ismerje jogait. Pedig lett volna az iskolában elég idő arra, hogy a cselédfogadásról, elbocsátásról, bérének kifizetéséről stb.-ről tanulhattak volna. Vegyünk elő a gazdaságtan órán egy cselédkönyvet, tárgyaljuk végig, ha nem is minden, legalább annak fontosabb paragrafusait, és sem a háziasszony, sem a cseléd nem fogják majdan, egyes ki nem kerülhető esetekben, úgy végig lapozni a cselédkönyvet, hogy a keresett paragrafust meg nem találják, vagy meg nem értenék. Vagy nézzünk más esetet, mely magában szintén csekélységnek látszik ugyan, de a család életében, a háztartás körében akár hányszor bizony nagy fontosságú. Lakás kibérlése vagy felmondása, a költözködés határideje, meddig terjed a házmester jogköre? a szomszédok kötelességei a ház lakói iránt, mind megannyi kérdés, mely ha szőnyegre kerül, s az ember tájékozat-

lanul áll velük szemben, nemcsak kellemetlenséget okozhatnak, hanem tetemes anyagi áldozatokba is kerülhetnek. Mennyi kárt okoz az élet küszöbén álló fiatal nőnek az is, hogy az üzleti életből, az adás-vevés legegyszerűbb törvényeiből sem tud semmit. Épp a tapasztalatlan, a tudatlan esik a csalás áldozatául és kell-e csodálkoznunk rajta, ha például egy számlát többször fizettetnek meg egy fiatal asszonnyal? Hiszen soha senkitől nem hallotta, hogy csak bélyeggel ellátott nyugtát vagy számlát fogadjon el, hogy az tintával legyen írva s hogy minden nyugtát, számlát gondosan tegyen el. S mindezt nem csak be lehetne illeszteni a háztartási tanítási órák keretébe, hanem határozottan itt kellene tanítani s mégis nyomát se látjuk a tankönyvekben, hírért sem halljuk az órákon. Pedig milyen fontos, hasznos tudnivalók ezek s bizony több hasznát vennék a növendékek, mintha szóval süttetnék velük kenyeret az óra alatt.

De nemcsak a gazdaságtani órák alkalmasak, sőt úgy szólván arra valók, hogy a polgári jogok és kötelességek idevágó részleteit beleszójuk a tanításba, egyik-másik irányban majdnem minden tantárgy keretében meg lehet azt tenni. Legtöbb alkalmat azonban mégis a történelem, földrajz és számtan nyújt. A történelem tanításánál azonban különösen kell vigyáznunk arra, hogy a mult kedvéért ne hanyagoljuk el a jelent, mert a történelem tanításának épen az az egyik főczélja, hogy a jelenkori viszonyokat megértesse, ismertesse. S azt nagyrészt a polgári jogok és kötelességek ismertetése által érhetjük el. A mult törvényeivel aránylag úgy is sokat foglalkozik a történelem az egyes uralkodók és korszakok jellemzésénél, s ez nem egyszer sok időt lefoglal, többet mint a mennyit megérdemel. Pedig a jelenkor viszonyainak ismertetése fontosabb mint a multté. Azért az egész történelem tanításban legtöbbit azzal a korszakkal kellene foglalkozni, mely az 1848. évektől napjainkig tart, mivel ez a mai Magyarország alakulásának története. Ezt a korszakot kell tárgyalni bőven, beleszöni mindazon kiválóan fontos jogot, törvényt, melynek ismerete nemcsak minden művelt embernek szükséges, hanem nemzeti irányú nevelésünk egyik hat-

hatós eszköze is. Így a felelős kormányról, a minisztériumról, az országgyűlés működéséről, képviselő-választásról, egyet-mást az igazságszolgáltatásról, természetesen csak dióhéjban, a legrövidebb, legegyszerűbb definícióban, de okvetlenül kell tanulnia a polgári iskolai növendékeknek is.

Főlöszleges említeni, hogy a földrajz tanításában is kiterjeszkedik a tanító a jogi viszonyokra, hisz ezt a tárgy természete is magával hozza. Ausztia-Magyarország viszonya, közös ügyei, Magyarország és társországainak viszonya úgyis tárgyát képezi a tanításnak s épenséggel nem árt, ha kissé részletesebben foglalkozunk e kérdésekkel, hisz mind oly fogalmak ezek, melyek a mindennapi életben is lépten-nyomon előfordulnak.

A magyar nyelv tanításánál is nem egyszer nyílik alkalom az említett irány érvényesítésére. Midőn a közéleti fogalmazványokról, nyugtákról, számlákról, térítvényekről, végrendeletekről, szerződésről stb.-ről tanul a növendék a tárgy nem csak tisztán stilisztikai, hanem jogi szempontból is kissé megvilágítandó és nemcsak hasznosabbá, hanem érdekesebbé is válik.

Főlöszleges volna minden tantárgyban kijelölni az anyagot, melyre e kérdésben ki lehet terjeszkedni. Buzgó tanító, ki nevelésben és tanításban súlyt fektet a nemzeti nevelésre és az életnek akar nevelni, bizonyára minden tárgy keretében fog találni alkalmat arra, hogy a polgári jogok és kötelességek ismertetésével is foglalkozzék.

Budapest.

Relković Mita.

TORNAVIZSGA A LEÁNYOKNÁL.

Sokan lesznek kedves olvasóim közül, kik megmosolyogják e címet. A leányok tornavizsgálója. Hát még erről is lehet írni? Nincs elég vizsgával megáldva az a szegény kis leány, még tornászásból is examen alá kerüljön, gondolja magában sok aggódó szülő. Minek az leányoknak?

Hiszen épen ez az! Hogy minálunk még mindig az előítéletekkel kell küzdenünk a leányok tornászását illetőleg. Angolországban versenyt vívnek a fiatal nők a férfiakkal. Minálunk? — aki nem irtózik a gondolattól is, az legalább is nevétségesen fölöslegesnek tartja az egész komédiát és szidja a tantervet, mely a leányok számára is előírja a gimnasztikát.

Nem czélom untatni a szíves olvasót a rendszeres tornászati fiziológiai hatásával a szervezetre, annak rendkívüli befolyását fejtegetni a nők testi szépségére, egészségére, — írtak már erről arra hivatottak eleget és írni fognak ezután is, a míg nem fog e felfogás észrevétlenül átszivárogni a köztudatba és eloszlalni minden előítéletet. Hogy rövid lehessen dolog közepebe kapok.

Ne csak tanítsuk a tornát a leányiskolákban, hanem *tartsunk rendszeres tornavizsgálatot mindenütt, a hol arra való helyiség és felszerelés van.*

Ilyen iskola pedig — hála a magas miniszteriumnak — meglehetősen sok helyen van ma már. Ha ezeken a helyeken mindenütt igyekeznének ügyes, változatos, mutatós tornavizsgálatokkal népszerűvé tenni a tornát a sok aggódó mama és néni előtt, bizonyára kevesebb volna a felmentés a tornaórák alól és a kényeskedő gyengélkedés a növendékek részéről. Mert akkor sok téves felfogás eloszlának egyszerre.

Nem eröművi gyakorlatokat kívánunk mi ezektől a kicsiny, fejlődő leányoktól. Dehogy. A polgári iskolai tanterv szépen körvonalozza a leányok tornászásának célját: az élettevékenységet fokozni, a test fejlődését előmozdítani van hivatva ez a tornászás.

Hozzátehetünk még valamit. Az ügyes testmozgást, a könnyed fellépést, a graciosus testtartást kell itt megszokniok, és bizony, nem kevésbé fontos cél ez, mint az előbbi. Mert van-e kellemesebb látvány, mint egy könnyedén mozgó, ügyes fiatal leányka. A kinek minden mozdulatában üde báj és könnyed előkelőség látszik. Erre szoktassuk őket, a mennyiben lehet, ezért végeztessünk velök minél több tagszabadgyakorlatot összekötve különféle törzs és fejhajlításokkal, lépésekkel, ringómene-tekkel, könnyű szökkenésekkel, fordításokkal.

És ha a külön megtanult gyakorlatokkal egy-egy kis egyszerű dal ütemeire is betanítjuk, az kétszeresen fog mutatni és a gyermekek is nagyobb kedvvel végezik.

Főszerepet játszanak természetesen az ilyen tornavizsgákon a különféle fűzergyakorlatok, melyekbe igen sok élénk változatos-
tosságot önthetünk, ha zongora vagy ének hangjaira, vagy dobpergésre végeztetjük. Hogy a szemnek még tetszetősebbé tegyük, virágfüzéreket vagy apró zászlócskákat, avagy a lebontott torna-
övet tartatjuk a kézben, mely a test mozdulatait követvén, azokat könnyedebbé, simábbá varázsolja.

Továbbá a buzogány, sulyzó, botgyakorlatok közül az egyszerűbbek, leányoknak megfelelőek milyen kedvesek ha csoportban végeztetjük. S a legegyszerűbb lépésgyakorlatokat is élénkíteni lehet a a castagnette csörgésével vagy karlengésekkel.

Azután a tornaszerek. Hány van köztük leányoknak való. A gyűrűhintán a hintázás simán és fordulatokkal, a tölcserforgás, a felhúzódás stb. Mennyire erősíti a kar izmait és ugyancsak nem jár semmiféle veszedelemmel. Azután a vízirányos és ferde létrán is ügyes, könnyű gyakorlatokat végezhetnek a nélkül, hogy a nézőközönségnek a hajaszála is égnek meredne a borzongástól. Még a kötélletra is csak ügyesíti a gyermeket, s ha a

tetejébe egy kis csalogató valamit teszünk, mindjárt nagyobb érdeklődést kelt: ki hozta azt le onnan?

De hiszen ezeket úgyis tudja mindenki, a ki a torna tanításával foglalkozik. Még csak a játékokról pár szót.

Ezek is alkalmasak vizsgai bemutatásra, hadd ismertessük s kedveltessük meg ilyenformán az ügyesebb játékokat. Különösen a vetőkarikákkal, lapdákkal lehet csinos, élénk társasjátékot rendezni. Ha ügyesen, pontosan és kellő élénkséggel játszák, mindenki érdeklődéssel kíséri a kimenetelét.

A hol pedig erre alkalmas hely van, az udvart tennisz-játékokra kell berendezni, a mint azt tudtommal *Turócz-Szent-Mártonban* tették. Így a nagyközönséget mindinkább sikerül majd az iskola körébe vonzani.

Az ifjúsági egyesületek kérdése is könnyebben volna megoldható, ha az iskola minden módot megragadna annak bebizonyítására, hogy az iskola nemcsak a tanulók számára kiszabott hely, hanem hasznos élvezetet találhat ott bárki, a ki érdeklődik annak működése iránt. És ha a társadalom megszokja az iskola nyilvános szerepléseit: ünnepéelyeit, záróvizsgáit olyanoknak tekintti, melyek mindenkor rászolgálnak a legmagasabb fokú érdeklődésre és azt ki is elégítik.

A vizsgálat látogató közönségét nemcsak a szellemi haladás érdekl; ép oly jogosultsága van azon tantárgynak ezeken a vizsgákon, melyek a testi ügyesség és erő fejlődését mutatja be.

Nem új dolgok ezek, jól tudom, hisz mikor idekerültem, már évek óta meg volt alapítva a leányiskolánk tornavizsgáinak jó hira. De kevés polgári vagy felsőbb leányiskola fordít erre külön időt és fáradságot, holott a tapasztalás bizonyítja, mennyire megérdemli azt a nyomában járó erkölcsi siker.

Különösen kisebb városokban, a hol az iskolai vizsgálatok valóságos eseményszámba mennek és valósággal mozgosítják a város apraját-nagyját. A látványosság mindig jobban vonz mindenkit, mint a puszta elvont értelmi dolgok. Ne sajnáljuk hát az időt és fáradságot a rendes tornavizsgák megtartására.

Hajtman Etel.

LEÁNYISKOLAI SZÁMTANÍTÁSUNK.

I.

Volt idő, midőn nem tartották szükségesnek, hogy a leány-növendékek is részesíttessenek *számvetési oktatásban*; majd meg csak külön fizetendő tandíjért tanították őket számolni. Még száz évvel ezelőtt olyanformán voltunk. Manap másként van. Belát-ták, hogy a számolási jártasságra minden embernek: férfinak, nőnek egyaránt szüksége van s azért minden alsó- és középfokú iskolában rendes, kötelezett tantárgy gyanánt tanítják a szám-tant. Számolni tanul az elemi, a polgári iskola, a felsőbb leány-iskola, a gimnázium, a reáliskola, a kereskedelmi iskola, a ta-nítóképző növendéke egyaránt. Sőt legújabban a tanító- és ta-nítónőképző számtani tantervét egységesre tették s egészen *egyenlő mérvét* követelik a tudásnak a leendő tanítótól és tanító-nőtől.

Cikkíró világért sem akarja kétségbe vonni *a nők képessé-geit a számtani, általában a mennyiségtani tanulmányokra*. Volt neki alkalmá (mint kevés másnak), elemi iskolás fiúkat és leányokat, felső népiskolai leánytanulókat, tanító- és tanítónő-képzőintézeti, sőt polgári tanítónőképzői növendékeket is szám-tanra oktatni; adott ő magasállású szülők leányainak magán-oktatást is a számtanban és ezek közt olyan is találkozott, a ki fényes tehetséggel lévén megáldva, könnyű szerrel megtanult lo-garolni, egyenleteket megfejteni stb. Tapasztalta cikkíró, hogy *a nők között is vannak, kiknek hajlaniuk, tehetségük van a számtanra*; igaz, hogy ritkán akadnak ilyenek, de a férfiak so-rában sem mindennapi jelenségek. A tudományok történetéből

pedig tudva van, hogy *Kovalevszky Zsófia* (1850—1891) a felső matematika terén nagy sikerrel működött, sőt a stockholmi egyetemen előadásokat is tartott ezen elvont tudományzsból. Tehát tisztelet a nők tudós voltának!

Melegen üdvözölheti minden elfogulatlan tanférfiú *a nők művelődési törekvéseit*, s különösen *a számtan alapos kezelése leányiskoláinkban* annál fontosabb, minél inkább igaz az, hogy a nők eszmevilágában a képzelem és a szív szeretnek az értelem fölé kerekedni. *A logikailag helyes gondolkodásnak legyen hát a leányiskolai számtanítás a jeles iskolája* s hideg zuhanyfürdő gyanánt hasson a nőnövendékekre, hogy a reális világ ezerféle viszonyai közt jól találják magukat. Ily szempontból *kétszeres hordert* kell tulajdonítanunk a leányiskolai számtanításnak. Tapasztalásból mondhatom, hogy a fejszámolásban rendszeren túlszárnyalják a leánytanulók a fiúkat, természetesen föltéve, hogy szakavatott oktatást nyernek; de viszont azt is tagadhatatlan, hogy *a logikus következtetések* a számtani tételek levezetésében, valamint az alkalmazott feladványok megfejtésében rendszeren nem erős oldalai a leányoknak. Épen azért szívós kitartással kell a leányiskolai számtanításban megkövetelni, hogy az általunk tanított logikai következtetéseket a leányok jól elsajátítsák s mindenkor szigorú helyességgel alkalmazzák. E tekintetben semmiféle elnézést sem szabad gyakorolnunk, ha kockára nem akarja tenni a számtani oktatás hatalmas képző erejét.

II.

Leányiskolai számtanításunk azonban a logikai képzésen kívül még más céllal is föl van ruházva: a gyakorlati életre kell előkészítenie a leányokat és azonkívül — a mint ki fogom fejteni — az ethikai nevelés feladatait is elő kell mozdítania.

És épen ez az, mi tekintetben *reformra szorul a leányiskolai számtanítás*.

Mert járjuk be az ország bármely vidékét is, mindenütt hangoztatják a költő szavait: «Rossz időket élünk, rossz csillagok járnak». Országszerte panaszkodva hangoztatják, hogy egyre

szegényedünk. Ezt a panaszt az ország jó nagy részében évek óta folytatott körútaimban nemcsak a Felföldön, hanem a szép Dunántúlon, a gazdag magyar Alföldön, Dél-Magyarországon is sokszor hallottam és valóban nemzetünk ijesztő mérvben halad a nyomor felé.

De mik idézik elő ezen általános elszegényedést s miképpen lehetne ennek elejét venni?

Az *általános elszegényedésnek* számos oka van. Sokat közölök az iskola nem orvosolhat, de van olyan ok is, melynek megszüntetésére az iskola hatékonyan közreműködhetik. A dologtalanság, a divat majmolása, az átkozott fényűzés, a takarékoság hiánya — mind ezek nagy okai az általános elszegényedésnek. Nagyon találólag mondja Margalits Ede: «A fényűzést szerető és számolni nem tudó nép vagyunk, azért jutottunk a tönk szélére». Épen azért hazafias cselekedet a leányokat úgy képezni, úgy oktatni és nevelni, hogy a *munkát* megszokják s megkedveljék, hogy az *egyszerűséget*, a *cifraság* fölé helyezték, hogy a *takarékossághoz* idejekorán hozzászokjanak a *fényűzés* káros voltát belássák s kerüljék. Ezen nemes szándékot, különösen a reformált számtanítással valósíthatjuk, még pedig olyképp, hogy az alkalmazott példákat *tárgykörök* szerint csoportosítsuk. Népiskolai leánynövendékek számára írt számolókönyveimben a következő *számtani tárgykörök* szerepelnek: iskola s család, ház és udvar, kert s mező, idő, ipar, kereskedés, konyhakertészet, tejgazdaság, háztartás, földrajz és történet, közlekedés, mérés, térszámolás. Polgári leányiskolák számára szerkesztett «Számtan» cz. művemben, meg ezen tárgyköröket szerepeltetem: iskola és család, háztartás, idő, statisztika, gazdaság, kert, mező és erdő, adás-vevés, földrajz, kereskedés, közlekedés, mértékek átszámítása, természettan, keverés, nyereségszámítás, táviratozás, lakás és élelmezés, ruházat, pénz, mérés s térszámolás.

Az *így csoportosított példák megfejtése mintegy kényszeríti az oktatót, hogy tanítványainak némi nemzetgazdasági intelmet adjon, őket a gyakorlati életben rendkívül fontos, hasznos ismeretek birtokába juttassa. És ezzel nagyon sokat tettünk oktatá-*

sunk praktikus irányba való terelését illetőleg, megbecsülhetetlen szolgálatot tettünk nemzetünk vagyonosodási ügyének. Hiszen a leányokból válnak, majdan a háziasszonyok, az anyák, kiknek kezébe (vagy legalább felügyeletére) a házvezetés nagy munkája van letéve, s a mit azok hasznos dolgot az iskolában tanultak, annak ezerszeres előnyeit élvezi aztán az egész ház, a család, a társadalom, a nemzet. Lejebb mutatványt leszek bátor közölni arra nézve, minőknek képzelem én a leányiskolai számolókönyvbe való számtani tárgyköröket. Most csak azt említem meg, hogy ezideig Lutter Nándor, Szuppán Vilmos és Beke Manó művein kívül csak az enyéim hódolnak a számtani tárgykörök eszméjének; a németországi szerzők közül Hartmann-Ruhsam, Dorschel-Lindau, Böhme, Sachse, Herrigel-Mang, Mitzenweg és Heinemann számtanai vannak e módszer elveire alapítva.

Leányiskolai számtanításunkban a tű, cérna, vászon, posztó, liszt, kenyér, zsir, tej, vaj, sajt, hús, hüvelyesek, zöldségfélék, ecet, bor, olaj, só, méz, cukor, rizs, kávé, asztali és konyhadények, keményítő, szóda, szappan, mosás, fa, szén, bútorok, fehérneműk, kézimunka, varrógép, eselédber, baromfitenyésztés, konyhakert — ezek azon *tárgyak és foglalkozások*, melyek főszerepre hivatvák, s melyek *a legtermészetesebb, legbecsesebb anyagot szolgáltatják számtani oktatásunkhoz*. Ilyen irányban vezetett tanítás leszen igazán gyakorlati és szüli majd a főleg napjainkban oly nagyfontosságú *háziasszonyok szellemet a leánynevelésben*. Csakis akkor remélhetjük, hogy növendékeink jó háziasszonyokká válnak, ha már az iskolában praktikus módon, *gyakorlati irányban* vezetjük a képzésüket, s ehhez számítom *a háztartásba vágó példák a számtani órákban való szakavatott s lelkes fölkarolását*. Ha leányainknak nem kizárólagosan leánytanulók számára írt számolókönyveket adunk a kezébe, akkor az azokban föllépő példák egyrésze, melyek a leányok előtt ismeretlen körökből vett és nem nekik való tárgyviszonyokat tartalmaznak, *érthetetlen* marad előttük. De még jóval nagyobb baj az, hogy ily könyvek *háztartási* s egyenesen leányoknak való

példákban szükölködnek s e szerint a házias irány művelésére jótékonyan be nem folynak.

Kétségtelen, hogy leánynövendékeink különleges számolókönyveket igényelnek, olyanokat, melyek a női nem sajátlagos tapasztalataira alapítva, a leánytanulók egykori hivatását szüntelenül szemök előtt tartják.

III.

A számtanítás *szívnesesítő (ethikai) erejéről* mit mondjak?

Azt hiszi a legtöbb ember, hogy a rideg számtannak a szívnesesítéshez nincs semmi köze. Pedig csalatkoznak. Ha értünk a tanítás művészetéhez, akkor nincsen az a tantárgy elemi és polgári iskoláinkban, felsőbb leányiskoláinkban és tanítónőképzőinkben, a melylyel az emberi lélek összes tehetségeire művelőleg hatni nem lehetne; egyetlen tantárgy képző erejének sem szabad egyoldalúnak lenni. A számtanítással is nem csupán az eszet lehet képezni, hanem a szívet is nemesíthetjük, a jellemet is fejleszthetjük. E napjainkban, a hithidegség és jellemtelenség rideg korszakában *kétszeresen fontos* a kedélynesesítés és a jellemképzés; manap nem érhetjük be azzal, ha csupán a hittant, a történetet és a természettudományokat kezeljük szívnesesítőleg, hanem minden egyéb kínálkozó alkalmat is föl kell használni korunk anyagias törekvéseinek ellensúlyozására, lerontására.

Én a számtani oktatást az által szegődtetem a valláserkölcsei képzés szolgálatába, hogy egyes arravaló alkalmazott számtani példák kapcsán ethikailag művelő igazságokat fejtek ki, melyeket tömör fogalmazással számítani könyveimbe foglaltam s valláserkölcsei emlékmondatoknak nevezek. Így érem el én azt, hogy még a rideg számtanítással is támogathatom a valláserkölcsei oktatás nemes céljait. Egyik körútbeli előadásomat hallgatót, tudományosan képzett egyén már 1898 aug. 1-én kelt levelében úgy szól ebbeli törekvéseimről: «Majdnem magamon kívül vagyok, mikor a számtani könyvben, ebben a száraz tárgyban, az évangelium életét látom megtestesítve! Ez az, a mi után én mindig vágyakoztam: mindenüvé bevinni az elevenséget, a

módszertan ridegségével összekötni a keresztény szellemet. És épen itt a számtanban látni ezt! Minden más tárgynál könnyen át lehet szőni az anyagot a valláserkölcsei élet szabályaival. De a számtannál megakadtam. Kedves tanár úr az első, a ki e tekintetben módszert alkotott. Áldja meg fáradozásáért a jószágos Isten! *Ha ezt a módszert iskoláinkban követnék, — hej! beh máskép jelentkeznék, akkor az iskola hatása az embe-
rekben!»*

A németek számtanítási irodalma a remeknél remekebb szakmunkákban fölötte gazdag. Hentschel-Jaenicke, Böhme, Steuer, Sterner, Hartmann, Räther, Sachs, Močnik, Karelitz, Keutenich művei például oly kincseshányái a számvetési oktatás módszerének, melyeket teljesen kiaknázni valóságos gyönyörűség. A számtanítás *erkölcsképző erejéből* azonban csakis Sachse * és Hartmann ** emlékeznek meg; népiskolai czélokra szerkesztett számolókönyvek is vannak, melyek ezen elvnek hódolnak, ilyenek ugyanesak Sachse, továbbá Herrigel-Mang számolókönyvei. Én azt a szilárd meggyőződést táplálom lelkemben, hogy a honi szakirodalomba általam átültetett eme eszme nagyon életrevaló és üdvös, és hogy *a nemzetgazdasági és valláserkölcsei emlékmondatok eszméje* általánosan ismert módszertani hitezikkely gyanánt a XX. század nép- és polgáriskola számtanításának egyik sarkigazságát, vezérgondolatát fogja képezni.

IV.

Az elmondottakat *példákkal* világítom meg. Első pillanatra láthatja a nyájas olvasó, hogy az alábbi feladatok a számtani *tárgykörök* eszméjének hódolnak; a hozzájuk fűzött tételek: *a valláserkölcsei és nemzetgazdasági emlékmondatok* által pedig gyakorlativá és kedélyképzővé óhajtom tenni a számvetési oktatást.

* Unterricht im Rechnen.

** Der Rechnungsunterricht v. Standp. d. erzieh. Unterr.

A háztartás köréből.

1. Örzse néninek 80 tyúkjá van. Mindegyik évenként 120 tojást rak. Ennek 16-odát elsználja a háznál, a többit eladja, még pedig nagytuczatját 3 koronáért. Mennyit pénzel Örzse néni egy évben tyúkjai után?

2. Valamely háznál havonként 15·75 kg. liszt fogy el. Meddig érik ott be 126 kg. lisztkészlettel?

3. A 8·15 kg. súlyú cukorsüveg egy háznál 5 hétig tart. Mennyi cukrot fogyaszt e család egy héten, s mennyibe kerül cukorfogyasztás, ha a süveg cukor 7·4 koronába kerül?

4. Valamely háztartásban havonként elfogy 19·52 kg. zsír. Meddig tart egy 115·64 kg.-nyi készlet? Mennyit kell még hozzá beszerezni, hogy a készlet egy évig tartson?

A szorgos gazdasszony házi szükségleteit a legalkalmasabb időben szerzi be.

5. Juli néni a kávé kilójáért 2·8 koronát fizet; Riza néni egyszerre vesz 15 kg.-ot 39 koronáért. Mennyit takarít meg ez utóbbi egy éven át, ha 60 kg.-ot fogyaszt?

A nagyban való vásárlás többenmü előnyökkel jár.

6. Mi az ára a 36·4 rőfös vég vászonnak, ha métere 0·65 korona?

7. Ha 1 koronáért 2·5 méter szövetet adnak, mennyi jár 6·2 koronáért?

8. Egy fényűző nő ruhát vett, melyhez a szövet és hozzávaló 48·25 korona volt. Varratásért 32 koronát fizetett. E ruhát a gyorsan változó divat miatt csupán 16-szor viselte. Mennyibe állt neki e ruhának egyszeri viselése?

9. Mi előnyösb: a rőföt 28, vagy a métert 34 filléren vásárolni? (1 rőf = 0·777 m.) Vajjon 15 rőfnél mennyit tesz az árkülönbség?

Fontolgatva vásárolj!

10. Egy pár új fűzőcipő 10 korona, egy pár félczipő csak 7·6 korona. Hány %-kal olcsóbb ez utóbbi?

11. Vettünk 5 pár csirkét, párját 1·9 koronájával. Elfogyasztottak 3·5 korona ára árpát; mennyibe kerül a megnőtt csirke párja?

12. Két asszony közül az egyik 6 darab tojást vesz 30 fill-

léren, a másik 4-et 18 filléren. Vajjon melyikök vásárolt jutányosabban s mekkora az árkülönbség egy nagy tucát tojásnál?

A vásárlásoknál jutányosságra törekedjünk!

13. Egy gazdag ember négy szegény család közt hetenkint egyformán szétosztat 56 fillért. Mennyi jut egyre hetenkint és mennyit osztat szét egész éven át a 4 család közt?

Jólelkű emberek szívesen segítenek a szűkölködőkön.

14. Egy takarékos iparossegéd hetenkint 20·6 koronát keres. Élelmezésére fizet naponként 1·2 koronát, lakása, ruházata és egyéb kiadásai évenként 152·4 koronára rúgnak. Mennyit takarít meg évenként, ha szegénységben élő édes anyját havonként 10 koronával segíti?

Jó gyermekek segítik szülőiket. Isten ezért bőven jutalmazza őket.

15. Berta megtakarított 6 koronájából vesz tanítónőjének névünnepére szánt kézimunkához hozzávalót 2 korona 72 filléren és 60 filléren kis virágcsokrot. Mennyi pénze maradt még neki?

A jó tanulóleányok hálásak tanítónőik irányában.

16. Egy vagyonos ember gyermekeinek hagyott 6000 koronát, a helység templomának 400 koronát, a közkórházra 200, az árvaháznak 200, a szegényházra 250 koronát. Mekkora volt az összes vagyona?

A gazdagok emlékezzenek meg végrendeletökben a szegényekről!

17. Egy nemesszívű, pénzes ember adósának elengedi a 450 koronányi tőkének 3 évi 4%-os kamatját. Mennyit engedett el neki?

Igen nemesen cselekszik, ki felebarátját kamat nélküli kölcsönnel segíti.

Ilynemű nemzetgazdasági és vallás erkölcsi emlékmondatok foglaltatnak «*Leányiskolai számolókönyveimben*». Ajánlom ezek tanulmányozását hazánk lelkes tanítónőinek, tanárnőinek figyelmébe! Lauckhard szerint az *iskolai nevelés* legalább épen oly fontos, mint az *oktatás*; mert több függ attól, hogy az iskoláztatás folytán *minővé* válik a tanuló, mint attól, hogy az iskolában *mit* tanult. Jelszavunk legyen: *Minden tantárgyat a nevelő-oktatás szolgálatába szegődtsünk!*

Köszeg.

Schultz Imre.

ISKOLAI ÉRTEŚÍTŐ.

I. *Tanítónőképző intézetek.*

A leányiskolai értesítők között ez évben a tanítónőképző intézetek is nagyobb számmal szerepelnek. Az «Erzsébet nőiskolával» kezdhettük volna meg a sort; mivel azonban az errevonatkozó stat. adatokat ez évi jan.-februári számokban közöltük az intézet 30 éves fenállása alkalmából, ezuttal ezen intézet ismertetésétől eltekintünk. Sajnos az összes tanítónőképzőkben túlsúfoltság tapasztalható, melyen gyakorlati irányú intézetek felállítással sürgősen segíteni kellene.

1. A budapesti II. kerületi állami tanítónő- és nevelőnőképző intézet értesítője az 1895/96—1901—1902. tanévekről. Szerkesztette: Katonáné Thuránszky Irén igazgató.

Az igazgatóság a múlt tanévben adta ki az intézet történetét ezen hét évre visszamenőleg magába foglaló értesítőt, melyből most összefoglalva adjuk a fontosabb részleteket:

A milleneumi kiállításon az intézet is részt vett; a II. orsz. és egyetemes tanítói kongresszuson a tanári testület részéről részt vettek: Radó Vilmos, dr. Katona Lajos és Thuránszky Irén, mint előadók és Nagy László, mint a kongresszus főtitkára. — A miniszter Oheroly János tornatanárt pedig a Görögországban rendezett tornaversenyek tanulmányozására küldte ki három hétre. — A tanári testület az intézet 25 éves (1894) fennállásának emlékére egy 500 koronás alapítványt tett le. — Az intézet 1899-ben a Magyar tanítóképzőintézeti tanárok országos egyesülete felhívására elhatározza, hogy az egyesület közvetítésével részt vesz a párisi világkiállításon. — Ez év decemberében ünnepelte a tanári testület a növendékekkel együtt Molnár Leontin 30. szolgálati esztendejét s nevére nyert elnevezést — a miniszter úr jóváhagyása folytán — az intézet segélyző alapja. Ebben a tanévben — 1899—1900 — több kisebb kirándulást tettek: a budai hegyekre, a Mátyásföldre, Isaszegre és Gödöllőre meg Esztergomba. Már a következő tanévben az igazgatónő tervei és utasításai alapján 71-en öt napra rándultak le Fiumén és Abbazián át Velencébe; ezalatt az itthon maradt növendékek nagy részét — a ki vállalkozott rá — Esztergomba vitték el. Még ebben a hónapban — októberben — a két IV. osztály tanulói Gödöllőre rándultak ki, főleg az állami baromfityenyésztő- és méhésztelep tanulmányozására. Ez év december 16-án, az intézet megnyitásának 31. évfordulóján emlékezetes ünnepet ült az intézet. Ezen a napon az intézet jelenlegi tanárai közül négyen — Molnár Leontin, Radó Vilmos,

Nagy F. Károly és Csiszár Sándor — s a már nyugalomba ment tanárai közül ketten — Szente József és Karkis István — ünnepelték a tanítónőképzőintézeti tanárságuk 30. évfordulóját. — Az 1901—1902. tanév elején, szeptemberben szintén egy nagyobb tanulmányi kirándulást rendeztek; az útvonal volt: Szabadka, Zimony, Belgrád, Al-Duna, Vaskapu, Adakaléh, Orsova, Herkulesfürdő, Temesvár. — Az otthon maradt növendékek a tanulás közben kisebb kirándulásokat tettek csoportonként: a Várba, Gellérthegyre, Néprajzi Múzeumba, Margitszigetre, a budai hegyekre és Visegrádra. — A hét év történetét áttekintve, a tantestületi tanítónőtagok változása a következő volt: 1996—97. tanév: óraadással megbízott özv. Szarvas Gáborné és Tordai Grail Erzsébet áll. polg. kép. tanítónők. Az irodai teendők végzésére Wéber Mária alkalmaztatott a Tokajba kinevezett Méhely Julia helyére. — 1897—98. tanév: az intézet francia nyelvmesternője, özv. Lángh Béláné elköltöztén az élők sorából, helyét Zolnainé Szladics Ilona, majd Seil Malvin töltötte be. Szőke Jolán nyugalomba vonult s óráit Grosz Mária és Hegedűs Paula vették át. A tanév legvégén Csiszár Sándornét is, ki 21 évig működött az intézetnél, elragadta a halál. Az ő helyét Bauer Irén foglalta el. Özv. Szarvas Gáborné óraadónőt, lemondván megbízatásáról, Glücklich Vilma helyettesítette. — 1898—99. tanév: Geöcze Sarolta komáromi polg. isk. igazgatónő rendeltetett e tanévben szolgálatátelre a következő tanévben rendes minőségben kineveztetett. James Anna angol nyelvmesternő helyét, ki visszatért hazájába, Bossányiné Edwards Ellen foglalta el ideiglenesen. Krén Margit ez évre is alkalmaztatott irodai segédül. — 1899—1900. tanév: Kárpáti Irén házasságra lépven, állásáról lemondott; óráit a tanárok maguk közt osztották fel. — 1900—1901. tanév: Karkis István 30 évi szolgálat után nyugalomba vonult s helyére Békei Józsa-t neveztek ki Szabadkáról. — A Kárpáti Irén megüresedett helyére a kassai állami felsőbb leányiskolától Héger Lujzát helyezték át. — Geöcze Sarolta külföldi tanulmányútra szabadságot kapott (helyét Palágyi Lajos töltötte be). — Az irodai segédül Krén Margit helyébe Pipis Erzsébet, majd Baksányi Ilona végzett kitűnő növendékeket helyezték, ki utóbb a fővárosnál nyert állást. — 1901—1902. tanév: Geöcze Sarolta szabadságidejének lejártával a budapesti Fröbel-féle államilag segített képzőintézethez helyeztetett át s helyébe Eitner Ludmilla Szabadkáról neveztetett ki. — Az irodai teendőkhöz való segédkezésre Ribiczey Erzsébet nyert megbízatást. — Az 1901—1902. tanévben a következő tanítónők működtek: Thuránszky Irén, Molnár Leontin, Lubinszky Emilia, Eitner Ludmilla, Watzesch Gizella, Békei Józsa, Héger Lujza, Lépesné Bauer Irén, Tordai Grail Erzsébet, Ribiczey Erzsébet, Cros Adelin, Seil Malvin és Bossányiné Edwards Ellen. — A növendékek létszáma évenként a következő volt: 1895—96: 140, 1896—97: 147, 1897—98: 167, 1898—99: 208, 1899—1900: 234, 1900—1901: 252, 1901—1902: 253 tanuló járta az intézetet, ebből látjuk, hogy rövid hét év alatt a tanulók száma mennyivel, majdnem 50 százalékkal szaporodott s ha lett volna hely, a számok még jobban növekedtek volna, különösen az utóbbi tanévekben. — A 176 oldalos értesítő legvégén egy 10 oldalra terjedő tájékoztató van a fölvételről.

2. A budapesti Ranolder intézet VII. értesítője, tanítónő-képzőjének stb. működéséről az 1902—903. évben.

Az első cikk «Fénelon és a nőnevelés» dr. Weszely Ödöntől. A rendkívül részletesen kiállított értesítő a tanév minden mozzanatára kiterjed s pontosan tárgyalja azokat. Az év történetében rendkívüli dolog nem történt. — A tantestület nőtagjai voltak: Bach Flora, Hiller Vincencia, Kogler Anna, Sebők Vilma, Schieberna Clarisse, Vas Etelka és Rill Agostonné. A növendékek száma: (I.= 66, II.= 55, III.= 47, IV.= 51) = 214 volt; vallásra nézve: róm. kath. 211, gör. kath. 1, ev. ref. 1; anyanyelvre nézve: magyar 203, német 9, tót 1, francia 1. — A képesítőre 76-an jelentkeztek, kik közül 7 javító vizsgálatra utasítottatott.

3. A debreczeni ev. ref. egyház tanítónőképző intézetének értesítője az 1902—903. tanévről. — Szerkesztette Dóczy Gedeon igazgató-tanár.

A tanév rendes menete csak a városban előforduló járvány miatt szünetelt egy kis időre. Semmi fontosabb változás, mi megemlíthető volna, nem történt az intézet életében. — A tantestület nőtagjai voltak: Karácson Ottilia, Gondáné Koós Ottilia, Kovács Lujza, Szabó Irén és Mayer Margit. A növendékek létszáma: (I.= 34, II.= 27, III.= 36, IV.= 31) = 128 volt; vallásra nézve: ev. ref. 113, róm. kath. 4, ág. ev. 6, izr. 5; anyanyelve mindnek magyar. Képesítőt tett 33 növendék. — Az értesítő részletesen közli az intézet életének minden mozzanatát, különösen pedig a benlakást ismerteti.

4. Az eperjesi áll. tanítónőképző-intézet értesítője az 1902—1903. évről. Szerkesztette: Dúzs Mária igazgató.

A tanév a szokott mederben folyt le, minden fenakadás nélkül. Megemlíthető, hogy a tantestület egy taggal Dúzs Erzsébettel szaporodott. Nagyszabású két napi kirándulást rendeztek a pünkösdi ünnepek alatt Budapestre 7 tantestületi tag vezetésével 42 növendékkel. (A miniszter 200 k.-val s az utazók 20—20 k.-val járultak a költségekhez; a szállásuk a budai tanítónőképző volt). Bár más intézetek is követnék a hasznos példát. — A tantestület nőtagjai voltak: Ballóné Ludmann Paula, Dúzs Mária, Dúzs Erzsébet, Feketéné Hofbauer Izabella, Mangesius Maria, Mikler Siréna, Molnár Mária, Tomeskó Stefánia és Udvarhelyi Etelka. — A növendékek száma: (I. = 44, II. = 45, III. = 44, IV. = 46) = 179 volt; vallás szerint: rom. kath. 84, gör. kath. 8, ev. ref. 28, ág. ev. 43, unit. 1, izr. 15; anyanyelv szerint: magyar 155, német 17, tót 7. — Képesítőre 57-en jelentkeztek.

5. A győri m. kir. áll. tanítónőképző-intézet VII. értesítője 1902—903. évről; szerkesztette: Karsay Jolán igazgató.

Az intézet a tanévet új igazgatója, Karsay Jolán vezetése alatt a rendes időben kezdte meg, s megszakítás nélkül a megszabott irányban folytatta. — Az intézet kibővítése, azaz az épület szükséges megnagyobbítása az igazgatót, a tantestületet s a miniszteriumot egyaránt foglalkoztatta. — A tornahelyiség hiányában a növendékek a tavaszi hónapokban a szabadban készített tornahelyen végezték a testgyakorlatokat. — A tantestület tagjai közül Vlaszathy Ferenczné

bejáró tanítónővé lett s helyébe bentlakónak Steitz Paulinát helyezték, ki a francia társalgást is vezette. — A tantestület nőtagjai voltak Karsay Jolán, Kuszákné Bánóczy Róza, Pálmay Lenke, Steitz Paulina, Vlaszathyné Kiss Mariska és Watzesch Janka. A növendékek száma: (I.= 33, II.= 35, III.= 36, IV.= 30) = 134 volt; vallás szerint: róm. kath. 84, gör. kath. 1, ág. ev. 21, ev. ref. 19, izr. 9; anyanyelv szerint: magyar 128, német 2, tót 3, olasz 1. — Képesítő vizsgálatot 35 növendék tett.

6. A sepsiszentgyörgyi m. kir. áll. tanítónőképző-intézet III. értesítője az 1900—1903. évről. — Szerkesztette Bodor Miklós igazgató.

Az intézet épületében némi változásban történt: az internátus kibővítettett. — S ezért a tanév csak szept. 15-én vette kezdetét, s egész éven át a szokott módon folyt le. A tantestület egy taggal szaporodott, Gludovác Emma megbízott tanítónővel. — Még a tanév kezdete előtt augusztusban meglátogatta az intézetet dr. Neményi Imre oszt. tanácsos úr. — A tantestület nőtagjai voltak: Vákár Ella, Gál Ilona, Borszékyné Nagy Julia, Gludovác Emma és Bocskay Emilia. A növendékek létszáma: (I.= 41, II.= 46, III.= 47) = 134 volt. — Az értesítő beszámol még az önképzőkör szervezetéről s működéséről.

II. Leánygimnáziumok és felsőbb leányiskolák.

1. Az Orsz. Nőképző-egyesület leánygimnáziumának értesítője az 1902—1903. tanévről. Összeállította: Pályi Sándor igazgató-tanár.

Pap Károly érdekes és tanulságos cikke van az értesítő legelőjén «Az ókori irodalom tanítása intézetünkben» címmel, melyben részletezi az anyagot (I—VIII). — A füzet II. fejezetében beszámol a Wlassics-kollegium életéről igazgatója dr. Láng Margit; a lefolyt tanévben nyolc tagja (mind bölcsészethallgató) volt a kollégiumnak, kik közül három tanári alapvizsgát tett, a többi pedig kiváló szorgalommal hallgatott s kolloquált az egyetemen. — Továbbá beszámol az értesítő az O. N. E. leánygimnáziuma volt iskola-társai szövetkezetének évi működéséről. — A Az intézetben a tanév a rendes módon folyt le. A tantestületből Patzelt Anna és Wolf Erzsébet, a francia nyelv tanítónői eltávoztak. — Nagy gondot fordított a vezetőség a tanulmányi kirándulásokra; több nagyobb kirándulás volt, részint helyben, részint vidéken s minden egyes alkalommal számos dolgot csoportosítva szemléltet meg. — A «Vörösmarty Önképző-kör» derék munkát végzett évközben. — A tantestület nőtagjai voltak: Krug Teréz, Kreupl Sarolta, dr. Láng Margit és dr. Schmidt Mária. — A növendékek száma: (I.= 61, II.= 52, III.= 43, IV.= 42, V. a) és b) = 73, VI.= 40, VII.= 23, VIII.= 18) = 351 volt; vallásra nézve: róm. kath.= 115, gör. kath.= 2, gör. kel.= 3, ev. ref.= 25, ág. ev.= 27, unit.= 3, izr.= 176; anyanyelvre nézve: magyar = 346, szerb = 2, német = 1, angol = 2. — Az értesítő a rendes közleményein kívül közli az internátusba való felvétel feltételeit. — A szépen virágzó tanítónőképzőintézetet — hogy

internátusát bővíthesse — az «Orsz. Nőképző-Egylet» a jövő tanévtől kezdve bezárja s így e tanfolyamába a múlt és jelen tanévben új növendékeket már nem vettek fel.

2. Értesítő a budapesti m. kir. áll. felsőbb leányiskola és vele kapcsolatos felső továbbképző tanfolyam 1902—1903-iki XXVIII-ik iskolai évéről. Közli: Révy Ferenc igazgató.

Az értesítő legelején búcsut mond dr. Takács György, Szuppán Vilmos volt igazgatónak, ki 27 évi állami szolgálat után megválva a felsőbb leányiskola vezetésétől, elfogadta a Kereskedelmi Akadémia megüresedett s neki felajánlott igazgatói állását.

Az elmúlt iskolaév az intézet életében még más tekintetben is fordulópontot jelent. Hosszú évek vágya beteljesült, végleges otthont nyert az Andrássy-úton; az Erzsébet nőiskola épületét alakították át s rendezték be számára. A kétemeletes nagy épület földszintén nyert elhelyezést a Földrajzi Társaság könyvtára is. Az új otthon legnagyobb áldása — a mi eddig hiányzott — a 1033·5 m² területű udvar, mely nemcsak szórakozásra alkalmas, hanem az intézet vezetősége a tanítás céljainak támogatására is felhasználta, széleit kertté alakította, melyben mindazon bokrok, virágok, fenyőfélék és felfutó növények, a melyek csak egy parkban előfordulhatnak, meg vannak s így egyúttal egy kis botanikus kert szolgálatát teszi. Ezt a célszerű példát más intézetek is követhetnék!

A tetemes átalakítás megberendezkedés miatt csak szeptember 25-én kezdődött az iskolai év. A tanév menete szabályos volt, megtartották az iskolai ünnepélyeket, tanulmányi kirándulásokra vitték növendékeiket s nem csupán Budapestre terjedt ez ki, hanem messzebbre is: Esztergomba vitték el őket a koronázás évfordulóján, hol mélt. és ftdő Maszlaghy Ferenc kanonok úr kalauzolta az intézetet a főszékesegház világhírű kincstárában s az érseki képtárban. — Rendkívüli órákban rajzot s táncot tanítottak — az ezekre is vállalkozó — növendékeknek. — A tantestületben az igazgatóváltozáson kívül más változás is volt: Hanzély Irmát az Erzsébet nőiskolától rendes tanítónői minőségében, s Buzogány Ágnes szabadságidejére dr. Molnár Evelin besztercebányai felsőbb leányiskolai rendes tanítónőt ideiglenesen az intézethez helyezték, továbbá előléptetések is voltak a rangfokozatban; s dr. Károly Gy. Hugó premontrei kanonokot, ez. igazgatót saját kérelmére nyugalomba helyezték. — Hivatalos látogatásokat tettek dr. Morlin Emil min. oszt. tanácsos, dr. Erődi Béla főigazgató s az orsz. közokt. tanács megbízásából dr. Hegedűs István egyet. tanár meg Szuppán Vilmos keresk. akad. igazgató; ezenkívül dr. Erődi Béla kalauzolása mellett meglátogatták az intézetet: W. Turner és G. H. Kables az Új-Dél-Wales állam közokt. kormánybiztosai. — A tantestület nőtagjai voltak: Bacherné Goldzieher Ilona, özv. Bokelbergné Zimmermann Ilka, Buzogány Ágnes, Décei Janka, Egan Lujza, Hanzély Irma, Hermann Róza, Hermann Teréz, özv. Kurtzné Zelles Etelka, dr. Molnár Evelin, Odor Emilia, Odor Henrietta, Schlatterné Juhász Krisztina, özv. Súlyomné Rosenberg Izabella, Szekeres Margit és Vargyasné Petz Vilma. — A növendékek száma: (I. a) = 42, b) = 43; II. a) = 44, b) = 40; III. a) = 37, b) = 35; IV. a) = 31, b) = 29; V. a) = 47, b) = 49; VI. a) = 49,

b) = 35; (a továbbképző) VII. = 35; VIII. = 21) = 537 volt; vallás szerint: róm. kath. = 155, ág. ev. = 34, ev. ref. = 22, izr. = 326; anyanyelv szerint: magyar = 528, német = 6, más = 3. — Az értesítő végén az iskolai hirdetés van.

3. Az Arad városa által segélyezett magán nyilvános felsőbb leányiskola értesítője az 1902—1903. tanévről. I. sz. Szerkesztette: dr. Somogyi Gyula igazgató és intézetulajdonos.

Az intézet felállításával nagy hiány betöltésére vállalkozott az igazgató s a város közönségének és a polgármesternek támogatásával már 1901—1902-ben voltak növendékei; de nyilvánossági jogot egyelőre nem kapott s így Temesváron a felsőbb leányiskolában vizsgáztak növendékei. 1903-ban Berecz Antal úr látogatása folytán a nyilvánossági jogot megadta a miniszterium s Arad város közönsége elhatározta, hogy az intézetnek épületet fog adni. A tantestület nőtagjai voltak: Boros Dóra, Steinitzer Jenny, özv. Svábyné Turtsányi Gizella és Vass Gizella. A növendékek száma: (I. = 25, II. = 20) = 45 volt; vallásra nézve róm. kath. = 22, izr. = 15, egyéb = 8. Mind magyar anyanyelvű. Magántanuló volt: (V. = 24, VI. = 12) = 36. — Internátusi ellátási díj egész évre: 600 korona.

4. A debreceni ev. ref. egyház felsőbb leányiskolájának értesítője az 1902—1903-dik iskolai évről. — Szerkesztette: Dóczy Gedeon igazgató-tanár. XXIX. évfolyam.

A tanév úgy folyt le, mint a többi iskoláknál, csak a városban évközben előforduló járvány miatt kellett kis időre a tanítást megszüntetni. A tantestületben változás nem volt, nőtagjai voltak: Karácsony Ottilia, Gondiné Koós Ottilia, Konrád Teréz, Kovács Lujza, Tóthné Zalai Emma, Jenny Eliza, Szabó Irén és Mayer Margit. — A növendékek létszáma: (I. = 59, II. = 49, III. = 56, IV. = 34, V. = 12, VI. = 11) = 221 volt; vallás szerint: ev. ref. = 183, ág. ev. = 18, róm. kath. = 11, unit. = 1, izr. = 8; anyanyelv szerint valamennyi magyar volt. Az értesítő részletesen közli a benlakásra vonatkozó tudnivalókat.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Deák Ferencz emlékezete. Wlassics Gyula vallás- és közoktatási miniszterünk köriratban rendelte, hogy az összes iskolák megünnepeljék Deák Ferenc születésének századik évfordulóját. A rendelet, mely az ünnep tartásának módját részletesen megszabja s mely Wlassics hazafiú kegyeletének és pedagógiai éleslátásának fényes bizonyosságát szolgáltatja, egész terjedelmében a következőleg hangzik:

«Athatva mélységes igazságától annak, hogy miként az egyének, úgy a nemzetnek életében is, a múlt a jövőnek záloga és hogy a nemzet nagyjai iránt való hálás kegyelet és a róluk való lelkes megemlékezés — kivált a minden szép, jó és igaz iránt fogékony ifjú szívekben — a köteleességtudásnak, hazaszeretetnek s nemes nagyratörésnek bőséges forrása, nemcsak nagyfontosságú pedagógiai érdek által ösztönöztetem, hanem lelkem legbensőbb sugallatát is követem, midőn igaz örömmel ragadom meg az alkalmat, hogy Címed figyelmét nemzeti közéletünk azon szellemóriására irányozzam, a ki önzetlen, egyenes jellemével, elméjének bölcsességével, lelkének nagyságával és szavának meggyőző erejével még a legnagyobbak közül is kivált és a kit nemzetének rajongó tisztelete már életében a «haza bölcse» nevével tüntetett ki.

Ez év október 17-én lesz századik évfordulója a napnak, a melyen a gondviselés a legnagyobb államférfiak egyikével ajándékozta meg az ezeres dicsőséggel tündöklő és ezeréves megpróbáltatással hősiiesen megküzdött nemzetet.

Deák Ferenc lángelméje, akaratának megdönthetetlen ereje, csaknem példátlan nagy tekintélye megtalálta a legnemesebb és legdicsőbb uralkodó szívéhez az utat s nemzete és királya közé állva, mérsékletével, bölcsességével eloszlatta a félreértés felhőit és a szeretet lánczával kapcsolta össze a magyar nép és uralkodójának szívét s a szeretet erejével a romok helyén újra fölépítette az alkotmányt és ezzel hazája nagyságát és dicsőségét.

Alig van alakja a magyar históriának, kinek élettörténete, cselekvései, küzdelmei és alkotásai több és nagyobb tanulsággal szolgálhatnak az ifjúságnak, mint épen Deák Ferenc pályafutása. Örök típusa ő a magyarnak, kiben tántoríthatatlan királyhűséggel a hazának és szabadságnak tiszta szeretete párosul, ki a nemzet igazából egy szemernyit föl nem ad, de józan bölcsességgel tüzi ki nemzete elé a célokat.

Nincs honfrierény, a mire példát nem nyújt élete.

Kötelességtudás, komoly munka, férfias kitartás, megfontolás, törhetetlen jellem, jogtisztelet, lobogó hazaszeretet, közmondásszerű egyszerűség és önzetlenség, mindez oly teljességben és tisztaságban van meg benne, mint kevés másban! Követendő mintaképe ő a nemes eszményekért hevülő magyar ifjúságnak, a kinek pályája csodálatosan alkalmas arra, hogy az ifjú becsvágyának tette serkentő oly tényezője legyen, melynek jellemképző és példaadó ereje e százados évfordulón a nemzeti nevelés egész vonalán éreztesse megtermékenyítő, áldásos hatását.

E cél érdekében melegen óhajtván, hogy Deák Ferenc nagy alakja és magasztos élete, e ritka alkalomból céltudatos lelkes ismeret és méltatás kapcsán, a magyar tanuló ifjúság elé állíttassék, míg egyfelől folyó évi október hó 17-ikét az összes rendelkezésem és vezetésem alatt álló tanintézetre nézve szünnapul rendelem, addig másfelől megkívánom, hogy e napon ezen tanintézetek valamennyien, egységes program szerint, hazafias, méltó emlékűnnepet tartsanak, a melynek részletes tervére nézve a következőket írom elő:

Az egyetemeken, műegyetemen, jogakadémiákon, nemkülönb a művészeti iskolákon az ünnepélynek összeállítása az ifjúságra bízható; természetes azonban, hogy az ünnep kizárólag Deák Ferenc emlékének legyen szentelve.

A középiskolákban és tanítóképzőintézetekben a Himnusz és a Szózat elneklése közé beillesztendő a programmba egyik tanár emlékbeszéde és (az algnáziumok és alreáliskolák kivételével) a legfelsőbb osztálybeli tanulók egyike által szintén a haza bölcséről írott s a szaktanár ítélete szerint valamennyi közül legsikerültebb magyar házi dolgozat felolvasása, mívégből elrendelem, hogy ezen intézetek legfelsőbb osztályában az 1903—1904 tanév első magyar dolgozatának tételül Deák Ferenc életének és pályájának méltatása tűzendő ki.

A kereskedelmi és felsőbb leányiskolák ünnepének programmja ugyanilyen legyen, kivéve, hogy itt a versenydolgozatok készíttetését az egyes tanári testületeknek határozatára bízom.

A polgári és elemi iskolák ünnepi programmja szintén azonos a középiskoláéval, azzal a különbséggel, hogy ezekben a szóban forgó dolgozat teljesen elmarad.

A gyógypedagógiai intézetek ünnepi programját a fent elmondottak figyelembe vételével s a viszonyok mérlegelésével az illető tantestületek állapítsák meg.

Azon szilárd hitben, hogy az ünnephez fűzött hazafias és nagyfontosságú célok megvalósításában minden tényezőnek odaadó, lelkes és teljes támogatására számíthatok, nyomatékkal hangsúlyozom, hogy az országszerte rendezendő ünnepek lefolyását különös érdeklődéssel óhajtom kísérni, mívégből mindennemű tanintézetekben tartott ünnepélyekről rövid jelentést várok az emlékbeszédet tartó tanár, tanító és a legsikerültebb dolgozatot szerkesztő tanuló nevének fölemlítésével.

Budapest, 1903 augusztus hó 31-én.

Wlassics Gyula.

A magyar egyetemeken kitüntetett nőhallgatók. A «Hivatalos Közlöny»-ben a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1902. évi 14,705 számú rendelete értelmében közzétették a magyarországi főiskolákon 1902—1903-ban kitüntetéssel vizsgázott hallgatók névsorát. Örömmel láttuk, hogy nők is vannak köztük. A kitüntetettek között vannak ugyanis a) az első orvogyakorlati szigorlaton: *Markbreiter Irén*; a második orvogyakorlati szigorlaton: *Genersich Margit*; a harmadik orvogyakorlati szigorlaton: *Genersich Margit*; új rendszerű első szigorlaton: *Csesznák Margit, Győry Bella*. b) Gyógyszerészeti gyakorlati szigorlaton: *Thinagl Szerafin*; gyógyszerész-elővizsgálaton: *Hints Vilma, Szvoboda Irma*. Az egyetemet látogató nők nagy számához képest ez a névsor nem valami nagy; de az előbbi években kitüntetéssel vizsgázottakkal összevetve már is igazat szolgáltatnak azoknak, kik a nők képességében és szorgalmában bízva egyetemi képzések lehetőségét elősegítették. A hallgatóknál szemben az utóbbi években hangoztatott panaszok mellett jól esik e nevekre rámutatnunk, mert ez feljogosít arra, hogy az elégedetlenség okát a nem arra való elemeknek az egyetemre toulásában keressük. Ez a baj a fiuknál is fennáll. A leánytanulóknál komolyan küzdeni kellene ellene érettségi vizsgálatok szigorítása és a ma már fölösleges leánygimnáziumi *póttanfolyamok* beszüntetése által.

*

A nők gazdasági oktatása érdekében a lefolyt nagy szünet alatt is történt valami, s így noha még mindig távol állunk attól, hogy a nők ez irányú képzése egy nagyobb szabású gazdasági tanítónő-képző-intézet által biztosítottassék: a tanítónők egyrésze nagyobbára saját törekvésük és áldozatkészségük árán lassankint megszerzi magának a gazdasági ismeretek közléséhez szükséges tudnivalókat. Budapesten az állami kertészeti tanítónő nyári tanfolyamon ugyanis ez évben már több tanítónő vett részt, köztük a pozsonyi tanítónőképző-intézet igazgatónője Wolmann Elma is. Az elemi iskolai tanítónők számára Szabadkán rendezett szüneti tanfolyamon is nyújtottak a hallgatóknak gazdaságtani (tudunkkal főként nemzetgazdaságtani) ismereteket. A földművelési miniszter dr. Darányi Ignác intézkedése folytán pedig Gödöllőn tartottak a méhészeti ismeretek terjesztése céljából tanfolyamot a tanítónők számára. E tanfolyamon 25-en vettek részt s a méhészet mellett a baromfitenyésztést is volt alkalmuk tanulmányozni az — ugyancsak Gödöllőn fennálló — állami baromfitenyésztő-telepen. Ez azonban természetesen mind csak a pillanatnyi szükségét elégíti ki. A jövőre való tekintettel csukhatatlanul szükséges volna — mint azt már többször kiemeltük — egy olyan természetű női gazdasági iskola szervezése, melyben rövid tanfolyamokon a tanítónők kiegészíthetnék idevonatkozó ismereteiket, másrészt ahol a gazdálkodást kenyérkereső foglalkozásul üző nők nyernének megfelelő kiképzést. Egyelőre legalább már meglévő, de a magánvállalkozásban csak tengődő egyetlen ilyen szervezetű iskolánkat kellene megfelelő államsegély által olyan helyzetbe juttatni, hogy a feladatnak eleget tehessen.

*

Spanyol látogató az Erzsébet-nőiskolában. Az Erzsébet-nőiskola tanulmányútjának kicsinyelendő eredménye, hogy az intézet mindenütt jó barátokat szerzett magának s felébresztette a messze idegenben az érdeklődést a hazai tanügyi állapotok iránt. Ez érdeklődés vezette Budapestre Valenciából Gerlich K. osztrák-magyar konzult. Egy egész napot szentelt az intézet megtekintésének s a leg-alaposabb értesülést kívánta megszerezni nem csupán az intézet állapotáról, hanem a főváros és Magyarország egyéb tanintézeteiről is és általában iskolaügyéről. Mindaz, a mit látott és hallott rendkívül meglepte s többször hangoztatta, hogy a spanyoloknak sejtelmük sincs arról, hogy Magyarország a kulturának ily magas fokán áll, s hogy sok tekintetben irigylésreméltónak tartja tanügyi állapotainkat, melynek tanulmányozására honfitársait is biztatni fogja.

*

A magyar nőtisztviselők egyesületének érdekes vendégei voltak dr. Aletta H. Jakobs, amsterdami híres orvosnő és férje Geretsen C., előkelő amsterdami hivatalnok és parlamenti tag személyében. Az érdekes házaspár a bécsi békekongresszuson vett részt, a kongresszus tagjaival rándult le Budapestre, hol főként a női keresetképeség adatait tanulmányozták. Dr. Aletta H. Jakobs már 25-ére orvos, de rendkívüli nehézségekkel küzdött míg oklevelét megszerezte és míg magának elismerést és munkakört teremtett. Ezért ma férjével együtt mindent megtesz a nők előrehaladásának érdekében s érdemei ez irányban valóban megbecsülhetetlenek. Amsterdamban páratlan könyvtára van, mely teljesen magában foglalja a XIX. század feminista irodalmát. A magyar hivatalnoknők egyesületének elnöknőjétől, Schwimmer Rózsától ez irányban nyert tájékoztatás hazai viszonyainkra vonatkozólag elragadtatással töltötte el, mert szerinte a magyar nemzetnél liberalisabban sehosem intézték el a nőkérdést, s a liberális törvények és kormányzat hatása alatt Magyarországon a nők kulturális és gazdasági haladása biztosítva van.

*

Olasz nők tevékenysége. «Dolce far niente» így írják le regényekben s így képzeljük mi, ékszere s csipkái között, az olasz nőt; pedig nem olyan. Dolgozik, dolgozik minden téren fáradhatatlan szorgalommal. A nép asszonya keservesen fárad, hogy maga és övéi fentartásáról gondoskodhassék. Női kongresszusokból tudjuk az olasz munkásnő szomorú helyzetét, habár különböző keresetágban nagy ügyességet mutatott, pl. a csipke-iparban művészi szorgalmának köszönhető réges-régen, a legpompásabb eredmény. A közép s felsőbb osztályok asszonyának kiapadhatatlan a tevékenysége ott, hol önállóságról s tehetségének értékesítéséről van szó. Praktikus dolgok iránt erős az érzékek, különösen üzletek élén nagy körültekintéssel bírnak. E tulajdonságok talán nagy elődeiknek, a genuai és velencei kereskedőknek hagyatéka, kik évszázadokon át uralták az egész világ kereskedelmét. Jelenleg, mint mindenütt, úgy Olaszországban is, tömegesen tolulnak a tanítónői pályára. Hogy ezen a téren is milyen tehetséggel, csak *Ada Negri*-re utalunk, a munka lelkes apostolára,

dalai is a bátorságnak s munkának szólnak. Sokan magasabb tanulmányoknak, különösen orvosi tudománynak szentelik magukat. Már régen dolgoznak Olaszország művelt női, s mintha lázassan pótolni akarnák a mulasztottakat. De nem mindig mulasztottak, mert minden időben voltak Olaszországnak női, kik tehetség, de tudományosságban is túlragyogták európai testvéreiket. Így pl. már 1236-ban *Bitisia Gozzadini* Bolognában doktorrá neveztetett ki s jogtudományokról tartott előadásokat. Ugyanezen egyetem matematikai székére XIV. Benedek *Agnezi Mária*t hívta meg, ki bámulatos csodagyermek volt, már 11 éves korában görögül tudott, 13 éves korában latin írókat különböző nyelvekre fordított, 17 éves korában már spanyolul és héberül is tudott s midőn 21 éves volt egy önálló tudományos munkát adott ki. A páduai egyetemen volt néhány tanárnő, köztök *Novella d'Andrea*, ki római jogot olvasott; mellesleg jegyezzük, hogy állítólag olyan szép volt, hogy katedráját lefüggönyöztette, hogy hallgatói figyelmét látása által el ne terelje.

De nemcsak női tudósai, de kiváló költőnői is voltak Italiának. Colonna *Victorie*, a női bensőség, hűség, valóságos ideálja, nem hiába ünnepelte Michel Angelo. Nagy a száma azon fejedelmi nőknek, kik tudományt és művészetet pártoltak. Így, *Catarina Cornaro*, *Lukrezia* és *Leonore d'Este*, stb. Sokan mívelték és befolyásolták a fejedelmi nők között a zenét és festészetet.

De napjainkban is vannak olasz nők, kik tehetségökkal dicsőséget aratnak. Minden időben nagyok voltak Olaszország énekesnői, csak *Catalanit* említjük, ki egykor egy világot lelkesített. Nagy színésznői a híres *Ristori*, *Duse Eleonora* a modern női típus képviselője. Irónők: *Marchesa Colombi*, bámulatosak regényei, *Serao Mathild* stb. Özv. *Margareta királyné*, mindig anyagilag segített minden ideális célt, minden téren.

Ma újból az egyetemen találjuk, a tehetséges női erőt. Így Olaszország régi és új asszonya, természetadta intelligenciáját párosítja energiája s kitartásával és jót, nagyot teremt, mások hasznára.

★

Póznán Jolán.

Veres Pálné szobrára a gyűjtőiveket a szobor-bizottság még június havában szétküldötte s az adakozások e célra még a nyár folyamán megindultak s már eddig is jelentékeny összeg folyt be a «Pesti hazai első takarékpénztárba», mely a pénz kezelésére vállalkozott. Természetes azonban, hogy a bizottság nem lévén a helyes címek birtokában, nem küldhetett gyűjtőívet mindazoknak, kik örömet áldoztak volna e célra, sőt esetleg gyűjtéssel is szívesen kifejezték volna kegyeletüket és hálájukat a nőképzés és női munka lelkes apostola *Veres Pálné* iránt. Felkérjük azért azokat, kik adakozni kívánnak, küldjék adományukat e célra egyenesen a gyűjtőbizottság alelnökéhez *Lázárné Kasztner Janka úrnő*höz, *István-út 93.* Esetleg a «Nemzeti Nőnevelés» címére ugyanoda. Az adományokat mindkét esetben a «Nemzeti Nőnevelés»-ben nyugtázzuk. Ezideig a szerkesztőségnek befizetett *Komáry Erzsébet 2* koronát, *Lederer Abraham 4* koronát, *Rettkesné Stetina Róza 10* koronát, *S. J. 20* koronát. Gyűjtőivekkel készséggel szolgál a gyűjtő-bizottság.

★

A vakokat gyámolító orsz. egyesület azzal a kéressel fordul a magyar nőkhöz és a magyar tanítónőkhöz, hogy gyámolítsák a felnőtt, tanult vakokat azzal, hogy lehetővé teszik nekik a szóra-koztató, költői művek olvasását. A vak csak a *domború nyomást* olvashatja vagy az úgynevezett Braille-féle írást. De az ily könyvek iratása, nyomatása igen sokba kerül. Jótékony munkájukat e célra szívesen áldozó hölgyek csekély fáradsággal előállíthatnak egy-egy könyvet, s ha ezt tenni hajlandók «a vakokat gyámolító orsz. egyesület» (Budapest, Hungária-körút 16. sz.) a szükséges magyarázattal és íróeszközökkel szívesen szolgál. A kezdeményezés ez irányban már megtörtént. Gróf *Teleki Sándorné* nemcsak maga vállalkozott ilyenmű kéziratok készítésére, hanem már öt táblát hozzátartozó stílust (tűt) helyezett el ismerősei között. Korábban foglalkoztak kéziratok készítésével Huszár Berta úrhölgy és Reich László úr. Külföldön egész könyvtárakat teremtett a közjótékonyosság; nekünk alig van egy-két könyvünk, mely a vakoknak lelki nemesedését előmozdíthatná. Magyar hölgyek, kik néhány szabad órával rendelkeztek, áldozatok azt e nemes célnak, készítsetek olvasmányokat a vakoknak!

IRODALOM.

FILOZÓFIAI ÍRÓK TÁRA. A magyar tudományos akadémia támogatásával szerkesztik *Alexander Bernát* és *Bánóczi József*. Budapest. Franklin-társulat.

Nem új műveknek a bemutatásáról lesz szó, hanem egy régi becses és eléggé meg sem becsülhető, füzetes vállalatnak méltatásáról. A «Filozófiai írók tára» még 1881-ben indult meg, s nagy szolgálatokat tett már azóta, tudvalevőleg szegényes filozófiai irodalmunknak. Nagy szolgálatokat tett, de nem eleget. Huszonkét év óta összesen 16 kötet művel gazdagította irodalmunkat. *Csupán* 16 kötettel! Valjon ha megérdemlett mértékben karolja föl e vállalatot a művelt magyar közönség, vagy legalább — a kikre e vállalat biztonnyal számított is — a magyar tanárvilág, nem kellett volna-e a kötetek számának legalább megkétszereződnie? A «Filozófiai írók tára» czéljául tűzte ki a korszakot alkotó és nevezetesebb filozófiai írók rendszeres és népszerű műveit gondos magyaros fordításban nyujtsa a magyar közönségnek. E czél megvalósítása a legteljesebb mértékben sikerült is a szerkesztőknek. Mind az a mit a filozófiai írók tára fennállása 22 éve alatt nyujtott a legjobb, a mit e nemben várhatunk. A legkiválóbb filozófusok legértékesebb művei jelentek meg eddig a vállalatban, a legszebb, némely darabnál valóban remek magyar fordításban. E remekműveket, melyek olvasása nem csak tanulságos, de a gondolatok bősége és elméssége, a világos és szép előadás okán valóban élvezetes is: a tájékozatlanok támogatására szolgáló értékes magyarázó jegyzetek és életrajzi s korrajzi tájékoztató összefoglalások kísérik. Legjobb nevű filozófiai íróink vállalkoztak e feladatra, s most mikor e füzeteket ismételten végig tanulmányoztam jóleső, meglepéssel tapasztaltam, hogy e feladat megoldása minden egyes esetben sikerült; némely kötetnél (mint Bánóczi Schopenhauerjánál Alexander Diderot tanulmányánál, Gyomlay Gyula és Péterfy Jenő Platonjánál) e siker valóban fényesnek mondható.

A vállalatot nem is érheti semmi gáncs, csak elismerés és köszönet, a miért e remek műveket a magyar nemzet közkincsévé tették. A magyar közönség azonban vétekezik önmaga ellen, hogy e vállalatot melegebben nem karolja fel. Ha a füzeteket tömegesebben fogyasztaná, s a továbbiak megjelenését ezáltal mintegy szorgalmazná: régen a kezeink között lehetne már Aristoteles, Locke, Leibniz, Pascal, esetleg Aquinoi Szt. Tamás, kik a gyűjteményből még hiányzanak, s kiknek olvasása valóban nélkülözhetetlen a filozófia kedvelőire,

tanulmányozóira nézve, — nem a szakszerű filozófusokat értem, ezek az eredeti forrásból merítenek.

Bővebb ajánlgatás helyett ideigtatjuk az eddig megjelent kötetek czímeit, melyekből látható, hogy e vállalatnak minden tanítói és tanári könyvtárban meg kellene lennie, hogy e műveket (Schopenhauert kivéve) a filozófiát tanulni kezdő fiatalság kezébe adhatjuk, s az a művelt nagy közönségnek is élvezetet és okulást szolgáltathat s a filozófia megkedvelésére vezethet. Egy-egy ily remekmű olvasása nem csak bölcsőbbé, jobbá is teszi; felszínességeken kapkodó társadalmunk ily nemes olvasmányok hatására valóban rászorulna. Ezért e füzetek ismertetése és terjesztése a tanítókra nézve, valóban feladatuk erkölcsi tartalmából származó kötelesség.

A vállalatban egyébként a következő művek láttak eddig napvilágot:

I. *Descartes*. Az értelem helyes használatának s a tud. igazságok kutatásának módszeréről. — Elmékedések a metafizikáról. Fordította és magyarázatokkal ellátta Alexander Bernát. — II. *Schopenhauer*. 1. A halálról. 2. A faj élete. — 3. A tulajdonságok öröklése. — 4. A nemi szerelem metafizikája. — 5. Az élethez való akarat igenléséről. — 6. Az élet semmiségéről és gyötreméről. Fordította és magyarázatokkal ellátta Bánóczy József. Második kiadás. — III. *Hume*. *Vizsgálódás az emberi értelemről*. Fordította és magyarázatokkal ellátta Alexander Bernát. — IV. *Taine*. *Franciaország klasszikus filozófusai a XIX. században*. Az eredetinek negyedik kiadása után fordította Péterfy Jenő — V. *A XIX. század pesszimizmusa*. Schopenhauer és Hartmann. Irta Alexander Bernát. — VI. *Erdélyi János*. *A bölcsészet Magyarországon*. — VII. *Bacon*. *A novum organum első része*. Fordította és magyarázatokkal ellátta Balogh Ármin. — VIII. *Kant prolegomenái* minden leendő metafizikához, mely tudományként fog szerepelhetni. Fordította és bevezetéssel ellátta Alexander Bernát. — IX. *Kant*. *A tiszta ész kritikája*. Fordították és magyarázták Alexander B. és Bánóczy J. — X. *Platon válogatott művei*. 1. kötet. Gorgias. Philebos. Görögből fordította s bevezetéssel ellátta Péterfy Jenő. — XI. *Platon válogatott művei*. 2. kötet. Euthyphron. Sokrates védekezése. Kriton. Phaidon. Görögből fordította, bevezetésekkel és jegyzetekkel ellátta dr. Gyomlay Gyula. — XII. *Diderot válogatott filozófiai művei*. 1. Ford. Kun Samu. Bevezetéssel ellátta Alexander Bernát. — XIII. *Diderot válogatott filozófiai művei*. 2. Fordította és bevezetéssel s magyarázatokkal ellátta Alexander Bernát. — XIV. *Sebestyén Károly*. *A görög gondolkodás kezdetei*. Thalestől Sokratesig. — XV. *Alexander Bernát Diderot-tanulmányok*. — XVI. *Sebestyén Károly*. *A cinikusok*. Tanulmány az antik ethika köréből. S. J.

★

MAGYAROK ÉS A BALKÁN-SZLÁVOK. Irta Poznan Jolán, m. kir. állami tanítónő Pancsova 1903. A szerző kiadása. Ára?

E kis 5¹/₂ ív terjedelmű, de alapos ismeretekre valló tanulmány sok tekintetben megérdemli figyelmünket. Egy régvidéki magyar tanítónő, ki a szerbet vallja anyanyelvének, ki a Balkán államok nyelv-

vének ismeretével, nagy kutatási kedddel és lángoló hazaszeretettel ír történelmi, földrajzi, jogi és statisztikai tanulmányt, valóban nem mindennapi jelenség. Tanulmánya közrebocsátásának célja, a magyar fajra a történelem s a világ előtt dicsőséget árasztani annak a bizonyításával, hogy a Balkán-szlávok, nevezetesen a szerbek és bolgárok állami függetlenségüket, nemzeti királyságukat és közintézményeiket kulturális vívmányukkal együtt a szomszéd magyar nemzetnek köszönhették. A történet számos tényét kutatta fel az író szláv, német és magyar krónikákból, melyekkel ez alaptételét igazolja. S ezért ez összefoglalás mindnyájunkra tanulságos. Bár a szerbek és bolgárok is olvashatnák s okulnának belőle. Politikájuk éle így bizonyára nem fordulna gyűlölséggel a magyar nemzet ellen. Ajánljuk e derék munkát a kartársak figyelmébe. A stilus némely magyartalanságáért bő kárpótlást találnak a művet átható fenkölt magyar érzésben. *n. a.*

★

Beküldetett: Német nyelvkönyv. Középiskolák számára írta *Endrei Ákos* áll. főgimn. tanár. II. kötet. A reál-, polgári- és felsőbb leányiskolák III., IV. és a gimnáziumok V. és VI. osztályai számára. Harmadik, az új helyesírás szerint átalakított kiadás. Budapest, 1903. *Lampel R.* (*Wodianer F.* és *Fiai*). A középiskolák számára tankönyvül engedélyezett 2170/903. eln. szám alatt. Az anyag gondos megválasztásával készült könyvet ajánljuk olvasóink figyelmébe.

A Franklin-Társulat könyvkiadóhivatalában Budapest, IV.,
Egyetem-utca 4. szám megjelent és kapható:

NŐI ÉLETPÁLYÁK.

Szerkesztették

BOD PÉTER és **SZÉKELY ISTVÁN.**

Ára kemény kötésben 1 K 60 f.

PÁLYAVEZETŐ FIATAL LEÁNYOK SZÁMÁRA.

Irta

JÓSIKA JULIA.

Korszerűen átdolgozta

KULIFFAY BENICZKY IRMA.

Második, bővített kiadás.

Diszes vászonkötésben, arany metszettel 5 K 60 f.

K. NAGY SÁNDOR:

A NŐK TÖRVÉNYKÖNYVE.

A nők jogaira és kötelességeire
vonatkozó összes törvények és rendeletek alapján.

Ára füzve 2 K 50 f.

Felhívás előfizetésre.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1903-ik évben — a régi zászló alatt, a régi jelszóval — huszonnegyedik évfolyamát kezdi meg. Főtörekvése: hogy tehetsége szerint hozzájáruljon nőnevelésünk nemzeti szellemben való tovább fejlesztéséhez, s hogy összekötő kapcsúl szolgáljon mindazok közt, a kik nőnevelésünknek e szellemben munkásai.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az egyetlen nőnevelési szakfolyóirat irodalmunkban.

A „Nemzeti Nőnevelés“ a legolcsóbb pedagógiai folyóirat.

Két oly körülmény, a mely okot s módot szolgáltat folyóiratunk pártolására, mely csak tömegesebb részvétel mellett tarthatja fenn magát áldozatok nélkül.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1903-ik évben is megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) minden hónapban három nyomott tnyvi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a „Nemzeti Nőnevelés“ czíme alatt a VI. kerületi állami polg. iskolai tanítónőképző intézetbe (István-út); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénne Stetina Pona szerkesztőhöz (VI., Bulyovszky-utca 28. sz.) küldendők.